

**BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ÖĞRETMENLİĞİ
BÖLÜMÜNDE ÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRETMEN ADAYLARININ
EMPATİK EĞİLİM VE EMPATİK BECERİ
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ:
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Özkan BEYAZ

Yüksek Lisans Tezi

**BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ÖĞRETMENLİĞİ
BÖLÜMÜNDE ÖĞRENİM GÖREN
ÖĞRETMEN ADAYLARININ
EMPATİK EĞİLİM VE EMPATİK BECERİ
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ:
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Özkan Beyaz

Yüksek Lisans Tezi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Eskişehir, Ağustos 2016

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Dilek YALIZ SOLMAZ

Jüri ve Enstitü Onayı

Özkan BEYAZ'ın "Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği" başlıklı, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'ndaki Yüksek Lisans Tezi, 12.08.2016 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Yrd. Doç. Dr. Dilek YALIZ SOLMAZ Anadolu Üniversitesi	
Üye	Prof. Dr. İlker YILMAZ Anadolu Üniversitesi	
Üye	Yrd. Doç. Dr. B. Okan MIÇOOĞULLARI Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	

Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
26.08.2016 tarih ve ...35.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Dilek AK
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Toplumların sahip olduğu eğitim imkânları ile çağdaşlaşma seviyeleri arasında doğru bir orantı bulunmaktadır. Eğitim hizmetlerinin daha kaliteli olması şüphesiz donanımlı yetişmiş, mesleğini seven ve öğrencisinin güvenini kazanmış öğretmenler ile olmaktadır. Öğretmenin bilgi birikimi ne kadar üst seviyede olursa olsun bu bilgiyi öğrencisine doğru aktaramadığı zaman, öğretmenin sahip olduğu bilginin hiç bir önemi yoktur. Bu bilgi aktarımı da, öğretmenin öğrencisi ile olan güçlü ve samimi iletişimine bağlıdır. Günümüzde öğretmenlerin öğrencileriyle bu samimi iletişimi kurabilmelerinde empati önemli bir araçtır. Kendisinin anlaşıldığını hisseden öğrenci dersi daha çok katılım sağlamakta ve eğitim daha verimli olmaktadır.

Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının da bu empatik beceriye sahip olması, üniversitede kazanacakları bilgi ve tecrübe ile alakalıdır. Buradan hareketle, üniversitelerdeki beden eğitimi ve spor öğretmeliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin empatik beceriyi mezun olmadan geliştirmeleri, sınıf içi iletişim çatışmalarını çözmede, olumlu sınıf ortamını oluşturmada, sporun sağlıklı ve doğru bir şekilde yapılmasında oldukça önemlidir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin araştırmasını yaptığım tezim için büyük destek veren danışmanım ve değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Dilek YALIZ SOLMAZ'a,

Empatik eğilim ölçeği ve empatik beceri ölçeğini kullanmam konusunda yardımlarını esirgemeyen sayın, Prof. Dr. Üstün DÖKMEN'e,

Tez çalışmam süresince bana her konuda yardımcı olan çok değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Bülent Okan MIÇOOĞULLARI ve Yrd. Doç. Dr. Selçuk AKPINAR'a,

Tüm hayatım boyunca bana her konuda destek oldukları, dualarını üzerimden eksik etmedikleri ve ailem oldukları için, Eşim Saliha BEYAZ, annem Suzan BEYAZ, babam Zeki BEYAZ, ablalarım Nehir YALÇIN ve Nevin YILDIZ, abim Serkan BEYAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Özkan BEYAZ

BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜNDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRETMEN ADAYLARININ EMPATİK EĞİLİM ve EMPATİK BECERİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ: ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Kişinin kendisini bir başkasının yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini anladığını ona doğru bir şekilde ifade etme sürecine empati denir. Empatik eğilim, bireyin empati kurma potansiyeli, empatik beceri ise; bireyin karşısındakinin duygularını anladığını ona hissettirebilme becerisidir. Bu araştırmanın amacı, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerileri düzeylerini incelemektir. Araştırmanın katılımcılarını 2015-2016 güz öğretim döneminde Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfında öğrenim gören toplam 141 (60 bayan, 81 erkek) öğrenci oluşturmuştur. Betimsel nitelikteki araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Empatik Eğilim Ölçeği” ve “Empatik Beceri Ölçeği-B Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizinde “aritmetik ortalama”, “standart sapma”, iki grubun karşılaştırılmasında “*t* testi”, çoklu karşılaştırmalarda “tek yönlü varyans analizi” ve öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri ile empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin yorumlanması amacıyla “pearson korelasyon analizi” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri puanları orta düzeydedir. Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri puanları arasındaki ilişkinin düşük negatif yönlü ($r=-.073$) ve anlamsız olduğu saptanmıştır. Öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyi ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim ve meslek durumları, aktif olarak spor yapma durumu, spor yapma düzeyi ve öğretmenlik mesleğinde empatinin önem durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın oluşmadığı, bölümü isteyerek seçip seçmeme değişkenine göre anlamlı farklılığın olduğu bulunmuştur. Öğretmen adaylarının empatik beceri düzeyi puanlarını ile cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim ve meslek durumları, aktif olarak spor yapma durumu, spor yapma düzeyi, bölümü isteyerek seçip seçmeme ve öğretmenlik mesleğinde empatinin önem durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Öğretmenlik mesleği düşünüldüğünde, öğretmen adaylarının empatik becerilerinin yetersiz olduğu ve geliştirilmesi için uygun empati eğitiminin verilmesinin gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Empati, Empatik Eğilim, Empatik Beceri, Beden Eğitimi ve Spor, Öğretmen Adayı.

**EVALUATION of EMPATHIC TENDENCY and EMPATHIC SKILL
LEVELS of PRE-SERVICE TEACHERS WHO STUDY in PHYSICAL
EDUCATION and SPORTS DEPARTMENT:
THE CASE of ANADOLU UNIVERSITY**

ABSTRACT

Empathy is the process in which someone puts himself/herself in someone else's place in order to understand that person's feelings and thoughts, and communicate that understanding to them correctly. In relation to that, empathic tendency is an individual's potential to develop empathy while empathic skill is an individual's ability to show a person that their feelings are understood. The aim of this study was to investigate the levels of empathic tendency and empathic skill of physical education and sports pre-service teachers. The participants were 141 (female 60, male 81) students who were in their first, second, third, and fourth year in the Physical Education and Sports Teaching Department within the Sport Science Faculty of Anadolu University in the fall semester of 2015-2016 academic year. For this descriptive study, "Personal Info Form", "Empathic Tendency Scale" and "Empathic Skill Scale-B Form" have been used as data collection tools. The data was analyzed using arithmetic mean, standard deviation, *t* test (for double comparisons), and "one way ANOVA" (for multiple comparisons). The results revealed that empathic tendency and empathic skill levels of pre-service teachers were medium. While the relationship between participants' scores of empathic tendency and empathic skills was low negative ($r=-.073$) that finding was not significant ($p>.05$). Furthermore, there was no significant difference between pre-service teachers' empathic skills scores and "gender", "study year", "parents' levels of education and their occupation", "situation of doing active sports", "level of doing sports", "whether they chose to study in that program willingly or not", and "their perceptions of the importance of empathy for teaching profession". The results were the same for the comparisons of above variables to pre-service teachers scores of empathic tendency with the exception of the variable: "whether they chose to study in that program willingly or not". It can be concluded that pre-service teachers' empathic skill levels are below the desired level for teaching and that there is a need to provide pre-service teachers with more opportunities to develop their empathic skills.

Key Words: Empathy, Empathic Tendency, Empathic Skill, Physical Education and Sports, Pre-service Teacher.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZGEÇMİŞ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
SİMGE ve KISALTMALAR DİZİNİ	ix
GİRİŞ ve AMAÇ	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi	4
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
KAYNAK BİLGİSİ	6
Empatinin Tanımı, Tarihçesi ve Önemi	6
Empatinin Gelişimi	10
Empatinin Bileşenleri	12
Empati Modelleri	13
Empatik Eğilim ve Empatik Beceri	17
Öğretmenlik ve Empati	19
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeninde Empati	22
GEREÇLER ve YÖNETEM	23
Araştırmanın Modeli	23
Araştırmanın Katılımcıları	23
Veri Toplama Araçları	25
Verilerin Toplanması	28
Verilerin Analizi	28
BULGULAR ve TARTIŞMA	30
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	30

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	32
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	35
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	38
Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	41
Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	43
Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	44
Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	46
Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	48
Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	50
Onbirinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	51
Onikinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	53
SONUÇLAR ve ÖNERİLER	55
KAYNAKLAR	59
EKLER	70

ÇİZELGELER DİZİNİ

ÇİZELGE NO ve ADI	SAYFA
Çizelge 1 Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Özellikleri	23
Çizelge 2 Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Ölçeği Basıklık ve Çarpıklık Değerleri	28
Çizelge 3 Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puan Değerleri	30
Çizelge 4 Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	32
Çizelge 5 Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	36
Çizelge 6 Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	39
Çizelge 7 Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	41
Çizelge 8 Öğretmen Adaylarının Annelerinin Meslek Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	43
Çizelge 9 Öğretmen Adaylarının Babalarının Meslek Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	45
Çizelge 10 Öğretmen Adaylarının Aktif Olarak Spor Yapma Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	46
Çizelge 11 Öğretmen Adaylarının Spor Yapma Düzeylerine Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	48
Çizelge 12 Öğretmen Adaylarının Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünü İsteyerek Seçip Seçmemesine Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	50
Çizelge 13 Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinde Empatinin Önemli Olup Olmamasına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı	52
Çizelge 14 Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Analiz Değerleri	53

ŒEKİLLER DİZİNİ

ŒEKİL NO ve ADI

SAYFA

Œekil 1 AŒamalı Empati Sınıflaması

15

SİMGE ve KISALTMALAR DİZİNİ

EEÖ	: Empatik eğilim ölçeği
EBÖ	: Empatik beceri ölçeği
EEPO	: Empatik eğilim puan ortalaması
EBPO	: Empatik beceri puan ortalaması
KPSS	: Kamu personeli seçme sınavı
SPSS	: Statistical package of social sciences Sosyal bilimler istatistik paket programı

GİRİŞ ve AMAÇ

İnsanlığın varoluşuyla beraber başlayan iletişim, insanı sosyal bir varlık yapan önemli bir unsurdur. Sergilenen tüm davranışların temelinde iletişim bulunmaktadır (Liman Kaban, 2014). İletişim, bilgi aktarımı ve duygu aktarımı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İletişimin birinci bölümü olan bilgi aktarımında, oturup konuşulur, kavram ve anlamların aktarımı yapılır. İkinci bölümü olan duygu aktarımında ise kişi konuşurken karşı tarafa sevgisini, nefretini, öfkesini, hayretini, heyecanını vb. tüm hislerini iletmektedir. Bilgi ve duygu aktarımı beraber kullanıldığında iletişim daha kalıcı ve etkili olmaktadır. İletişimin duygu aktarımı bölümünde empatinin rolü oldukça önemlidir (Tarhan, 2010).

Empatinin temelinde öz bilinç vardır. Bireyin başkalarının duygularını anlayabilmesi için ilk önce kendi duygularını anlaması gerekir. Çünkü kendi duygularının farkında olmayan bir bireyin başkalarının duygularını da anlaması beklenemez. Empatik bir davranış için bireyin kendisini tanıması, karşısındaki bireyi iyi dinlemesi, onunda farklı kültür, inanç ve değer yargılarına sahip olabileceğini düşünerek, yargılamadan sadece var olan durumu anlaması ve bunu kabul etmesi oldukça önemlidir (Kabapınar, 2015).

Bu bilgiler ışığında empati, bireyin kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır (Dökmen, 2013). Kendi duygu ve düşüncelerinin başkaları tarafından anlaşıldığını ve değer gördüğünü hisseden birey de kendisini daha iyi hissetmektedir (Kabapınar, 2015).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, empatik iletişim karşı tarafı dinlemekle başlayan bir süreçtir. Karşı tarafı dinlemek ve hislerini anlamak empatik iletişim için yeterli değildir. Doğru bir empatik iletişim için üç aşamanın gerçekleşmesi gerekmektedir (Cüceloğlu, 1996). Karşı tarafı anlamak empatinin birinci aşamasıdır. Bu aşamada birey, dünyaya başkasının bakış açısıyla bakmalı, olayları onun gibi algılamalı ve yaşamalıdır. İkinci aşamada, bir başkasının duygularını ve düşüncelerini doğru anlamak önemlidir. Son aşamada ise empati kuran bireyde oluşan empatik anlayışın karşı taraftaki kişiye geri iletilmesi ile doğru bir empati kurulmuş olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, karşı taraftaki kişinin duygu ve düşüncelerinin tam olarak anlaşıldığı o kişiye iyi ifade edildiğinde empati süreci tamamlanmış olur (Dökmen, 2013).

Empatinin duygusal boyutunu oluşturan empatik eğilim, bireyin günlük yaşantısındaki empati kurma potansiyelini göstermektedir. Empatik eğilimi yüksek olan bireylerin, karşısındakinin duygularını anlama ve yardım etme isteği oldukça fazladır. Bireyin kurduğu empati sadece bilişsel boyutta kalırsa yardım etme isteği ortaya çıkmayabilir. Yardım etme isteğinin oluşması, duygusal boyutta kurulan empati ile mümkündür (Hacıoğlu, 2007). 402 öğretmen adayı ile yapılan bir araştırmada, öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile yardım etme ilişkisi incelenmiş ve sonuç olarak, empatik eğilim ile yardım isteği arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur (Duru, 2002).

Empatik eğilim doğuştan gelen bir kişilik özelliği olduğundan geliştirilmesinin oldukça güç olduğu, empatik becerinin ise empati eğitimiyle geliştirilebilen bir davranış olduğunu vurgulayan Mete ve Gerçek (2005), hemşirelik

yüksekokulunda probleme dayalı öğretim (PDÖ) yöntemiyle eğitim gören 192 öğrencinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini sınıf düzeyine göre incelemişler ve araştırmanın sonucunda, öğrencilerin empatik eğilimlerinin sınıf düzeyine göre değişmediği, fakat empatik becerilerinin sınıf düzeyine göre anlamlı derecede farklılaştığını ortaya koymuşlardır. Bireyin karşısındakinin duygularını anladığını ona hissettirebilme becerisi olan empatik beceri, eğitimle geliştirilebilen bir davranıştır.

Araştırmanın da vurguladığı bu nokta, eğitimin ve eğitimde önemli rol modeli olan öğretmenlerin önemini öne çıkarmaktadır. Öğretmenlik mesleği diğer mesleklerle göre daha fazla empatik davranmayı gerektirmektedir. Çünkü öğretmenlerin en önemli rolü, öğrencisini tanımak ve öğrenci merkezli bir eğitim yapabilmektir (Özkan, 2014). Ancak böyle bir ortamda öğrencinin öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirerek derse aktif katılımı ile akademik başarısının artması beklenebilir (Pala, 2008). Öğrencileriyle yakın ilişki kurabilen öğretmenler, öğrencilerinin duygu ve düşüncelerini anlamaları, kendilerini öğrencilerinin yerine koyabilmeleri empatik beceriye sahip olmaları ile mümkündür. Empatik beceriye sahip öğretmenler öğrencileriyle güçlü bir iletişim kurup onların seviyelerine ve özeline inerek, onlara istediği tüm bilgileri bu yolla doğru bir şekilde aktarabilmektedirler (Özbay, 2004). Öğrenciler, öğretmenlerinin kendilerini anladıklarını düşündüklerinde de öğretmenlerine daha çok saygı ve sevgi duyarlar (Kuzgun, 2006). Öğretmen-öğrenci iletişimi esnasında birbirlerinin duygu ve düşüncelerini anlamaları ve bunu da birbirlerine doğru bir şekilde iletebilmeleri aralarındaki problemleri azaltarak, birbirlerine daha çok yaklaşmalarını sağlamaktadır. Böyle bir durumda öğretmen, öğrencisinin ihtiyaçlarını belirleyip bunu karşılamak için de gerekli ortamı düzenlemektedir. Öğretmenin öğrencisini etkin bir şekilde dinlemesi ve öğrencisinin ihtiyaçlarını karşılaması, empatik beceriye sahip olması ile mümkündür (Ercoşkun, 2005). Öğretmen ne kadar çok bilgiye sahip olursa olsun öğrencisi ile etkili iletişim kuramadığında, diğer bir ifade ile onun ihtiyaçlarını tam olarak anlayamadığında öğretmenin sahip olduğu bilginin bir anlamı kalmayacağı gibi öğretmenin öğrencisine verdiği eğitim oldukça sınırlı ve verimsiz olacaktır (Demir, 2012). Bu bilgi aktarımında ve nitelikli insan yetiştirilmesinde önemli rolü olan öğretmenlerin başarılı bir şekilde bu görevi yerine getirebilmeleri, hizmet öncesi eğitimleri sırasında öğretmen adayı iken aldıkları kaliteli eğitim ile birlikte sahip oldukları empati düzeylerine bağlıdır (Eroğlu, 2011).

Fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı, özgüvenli ve etkili iletişime sahip öğretmen adayı yetiştirmeyi amaçlayan, bunu da egzersiz ve hareketler yoluyla öğreten beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümleridir (Mirzeoğlu, 2011). Öğretmen adaylarının bu bölümlerden mezun olduktan sonra görev yapacağı okullarda öğrencileri ile olan sağlıklı iletişimi, bir beceri hareketinin doğru öğretilmesi ve kazandırılması, sporun üst düzeyde ve nitelikli yapılması bakımından oldukça önemlidir. İletişimin en etkili yolu olan empatiyi, öğretmenin lisans düzeyindeyken kazanabilmesi, empatik beceri davranışını tutum haline dönüştürebilmesi, bir beden eğitimi ve spor öğretmeni olarak öğrencilerini fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı, nitelikli ve karakterli bireyler olarak yetiştirebilmeleri açısından önemlidir.

Alanyazın incelendiğinde, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin farklı değişkenlerle (cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim ve meslek durumları, yaş ve spor yapma düzeyi vb.) ele alan çeşitli betimsel çalışmalar (Warner, 1984; Yılmaz ve Akyel, 2008; Aykora ve ark., 2010) ile birlikte, saldırganlık (Arslanoğlu, 2012; Yılmaz, 2013), sporda tercih ettikleri lider davranışları (Erkmen, 2007), empati eğitimi (Monahan, 2010), eleştirel düşünme (Gülle, 2015) ile ilişkilerini ele alan konular üzerinde çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Ayrıca alanyazına bakıldığında, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik beceri düzeylerinin yaş ve cinsiyet (Korkmaz ve ark., 2003; Yiğiter ve Ark., 2011), sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu (Tekin ve Güllü, 2010) değişkenlerine göre inceleyen betimsel araştırmaların yapıldığı görülmüştür.

Görüldüğü gibi araştırmalar genellikle empatik eğilim ve empatik beceriyi tek başına betimleyen ya da bunların dışında farklı değişkenlerle ilişkilerini belirlemeye yönelik araştırmalardır. Ancak araştırmalar arasında doğrudan beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik eğilim ile empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Oysa bu ilişkinin bilimsel araştırmalarla belirlenmesi, öğretmen adaylarının göreve başladıktan sonraki mesleki yaşantılarına önemli katkılar getirebilecektir. Bu da, bu çalışmanın ana temasını ifade etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin belirlenmesi, bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?
2. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının cinsiyete göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?
3. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının sınıf düzeyine göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?
4. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının annelerinin eğitim durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?
5. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının babalarının eğitim durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?
6. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının annelerinin meslek durumlarına göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?
7. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının babalarının meslek durumlarına göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?
8. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının aktif olarak spor yapma durumlarına göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?

9. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının spor yapma düzeylerine göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?
10. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının bölümü isteyerek seçip seçmeme durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?
11. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olup olmamasına göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?
12. Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Eğitim-öğretim sürecinin verimli olabilmesi büyük oranda yetişmiş nitelikli öğretmenlere bağlıdır. Öğretmen, öğrencisi ile iletişim sağladığında onunla bir çeşit özel bir bağ kurmuş olur. Özel bağın kurulmasında en önemli etkenlerden birisi öğretmenin empatik davranabilmesidir. Öğretmenin empatik davranması, öğrencisinin yüz ifadesine, konuşma tarzına ve vücut hareketlerine bakarak koşulsuz saygıyla dinlemesi, kendisini öğrencisinin yerine koyup olaylara onun gibi bakarak hislerini anlaması ve anladığını doğru bir ifadeyle ona ilemesi ile gerçekleşir. Öğretmenleri tarafından anlaşıldığına inanan öğrenciler, kendilerini öğretmenlerine yakın hisseder, güvenir, etkilenir, sever ve böylelikle de akademik başarılarının artması beklenir (Akbulut ve Sağlam, 2010). Öğrenciler zamanının önemli bir kısmını öğretmenleri ile geçirdikleri için, öğretmenlerin kişiliğini oluşturan özellikler aynı zamanda öğrencilerin karakter oluşumunda da etkili olmaktadır. Öğrenci, öğretmeninden kazanacağı empatik beceri davranışı ile insanları seven, saygılı, özgüvenli, paylaşımcı, merhametli ve hayatı seven mutlu bir birey haline gelebilmektedir (Balcı, 2012). Öğrenme ortamında oluşan öğretmen-öğrenci iletişim çatışmalarının çözümlenmesi ve eğitimin daha verimli olması, öğrencilerin sosyalleşmesi ve toplumda uyumlu yaşamasını sağlayacak becerilere sahip olabilmesi için yüksek empatik beceriye sahip rol model olan öğretmenlerin yetişmesiyle mümkün olabilir (Maden ve Durukan, 2011).

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının gelecekte nitelikli, araştırmacı ve sporun sağlıklı bir şekilde topluma yayılmasının sağlayan üretken bir öğretmen olabilmeleri için empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin bilinmesi ve empatik becerilerinin geliştirilmesini sağlayacak yöntemlerin uygulanması bakımından önemlidir. Ayrıca beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı oluşu ve bu araştırmadan elde edilecek sonuçların alanda yapılacak olan diğer araştırmalara katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- 2015-2016 öğretim yılı güz döneminde Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünün birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında okuyan toplam 141 öğrenciyle,
- Araştırmada incelenen empatik eğilim düzeyi, Empatik Eğilim Ölçeği'nin (EEÖ) ölçtüğü maddelerle,
- Araştırmada incelenen empatik beceri düzeyi puanlaması ve Empatik Beceri Ölçeği (EBÖ) ile sınırlıdır.

KAYNAK BİLGİSİ

Empatinin Tanımı, Tarihçesi ve Önemi

İnsanın, sosyal bir varlık olması sebebiyle yaşamı boyunca başkalarıyla iletişim içinde olması temel bir gereksinimdir. İletişimi kuran kişi kendi duygu, düşünce ve isteklerini karşı tarafa iletme ve anlaşılma isteğindedir (Gürtunca, 2013). İnsanların hislerini karşı tarafa aktarmaları nadiren olabilmektedir. Bireyin hislerini kelimeler yerine ses tonlamaları, beden dili, mimik hareketleri gibi sözle ifade etmeden anlayabilmek empatinin temelini oluşturmaktadır (Yiğiter, 2008). Empati kavramı zaman içinde değişim geçirmiş ve hakkında farklı tanımlamalar yapılmıştır. Dilimize Fransızcadan geçmiş olan empati sözcüğünün kökü Eski Yunancaya dayanmaktadır (Gürtunca, 2013). Eski Yunancada “em” içine “patheia” algılama anlamına gelen “empathia”, 19. yy. Almanya’ında psikoloji ve estetik alanlarında, Theodor Lipps’in 1907 yılında yaptığı çalışmalar sonucunda ilk olarak “einfühlung” olarak tanımlanmıştır. Lipps’in tanımına göre “einfühlung”, bireyin kendisini karşısındaki bir sanat objesinin yerine koyarak, onu hissetmesi, anlaması ve algılamasıdır. 1909 yılında Edward Bradford Titchener, “einfühlung”u İngilizceye “empathy” olarak çevirmesiyle empatinin psikolojiye girişi gerçekleşmiştir. Titchener, empatiyi bir diğerinin öznel deneyimini algılama becerisi olarak tanımlamıştır (Körükçü, 2004).

Hem kişilik kuramcıları hem de psikoterapistler, 1920’lerden itibaren empati kavramını oldukça yaygın bir şekilde kullanmışlardır. Psikanalitik kuramında empatiye yer veren Sigmund Freud’a göre, karşımızdaki bireyle aynı olabilmek ve daha sonrasında onun duygularını taklit etmekle empati kurulabilmektedir. Bu düşünce tarzı ile başkalarının duygu dünyasını anlama ve görüş oluşturma fırsatı oluşmaktadır. Freud’un etkisinde kalan Heinz Kohut (1959) empatiyi, bireyin karşısındakinin iç dünyasına girerek onun duygu ve düşüncelerini anlama becerisi olarak tanımlamıştır (Ersoy ve Köşger, 2016). Psikanalist Harry Stack Sullivan, 1950’lerde empatinin belirsizliğinden bahsetmiştir. Empatiyi bir varsayım olarak nitelendiren Sullivan’a göre empati, kaygı taşıyan bir annenin bu duygusunu çocuğuna yansıtarak onda da kaygı hissi uyandırmasıdır (Gemci, 2012). Eisenberg ve Strayer (1990) empatiyi, bir başka kişinin hissettiği duyguları paylaşarak beraber hissedebilme olarak tanımlamışlardır. Diğer bir ifadeyle empati, kişinin kendi bulunduğu durumdan çok karşısındakinin durumuna uygun verdiği duygusal tepkidir. Empati kuran kişinin karşısındaki sıkıntılı insanı anlamak için yardımlaşma duygusunu ön plana çıkardığı görülmüştür (Körükçü, 2004).

Görüldüğü üzere empati, tarih boyunca çok farklı tanımlanmış olup bu çeşitlilik empatinin yapısında bulunan bilişsel ve duygusal ya da her ikisi üzerinde birlikte durulduğundan kaynaklandığı söylenebilir (Köseoğlu, 2013). 1950’lilerin sonuna kadar empati bilişsel niteliği ile 1960’lılardan sonra da hem bilişsel hem de duygusal boyutlu bir kavram olarak ele alınmıştır (Dökmen, 2013). Bu bağlamda Hoffman (1977) empatinin bilişsel ve duygusal boyutunun bir arada kullanılmasıyla gerçekleşebileceğini vurgulamış ve empati tanımlarını iki gruba ayırmıştır. Birincisi, diğer insanların duygu ve düşüncelerini anlamak; ikincisi de, diğer insanların duygularını imgeleyerek buna benzer tepkiler göstermektir (Karabağ, 2003). Eisenberg ve Fabes (1990), “Bireyin karşısındaki kişinin duygusal durumunu anlayarak tepki vermesi ve karşısındaki kişinin hissettiği ya

da hissedebileceğini tahmin ettiği duyguyla aynı ya da oldukça benzer bir duyguyu hissetmesi” şeklinde, empatiyi bilişsel ve duygusal boyutlarıyla beraber kullanarak tanımlamışlardır. Türk Dil Kurumu’na göre “duygudaşlık” kelime anlamı olan empati, “Kişinin kendisini başka bir bilincin yerine koyarak söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, denemeksizin anlayabilme becerisi” olarak tanımlanmaktadır (http-1).

Psikoterapi ve empatik iletişim kurma becerisiyle tanınmış Carl Rogers (1970)’ın yaptığı empati tanımı günümüzde kullanılan en yaygın tanımdır. Rogers’a göre empati, bireyin kendisini karşısındaki gibi görüp, onun özel algısal dünyasında var olan duygu ve düşüncelerini anlaması, hissetmesi ve bunu karşısındakine geri bildirimde bulunmasıdır (Çeviri: Akkoyun, 1983). Bireyin sahip olduğu duygularının karşısındaki tarafından doğru anlaşıldığının hissedilmesinin empati kurmada asıl etkiyi yapan unsur olduğunun altını çizen Rogers, koşulsuz bir saygıyla anlatılanları tutarlı bir şekilde dinlemenin başarılı bir empati olduğunu ve üç aşamada gerçekleştiğini vurgulamaktadır (Dökmen, 2013):

1. Birinci aşamada, empati kurmak isteyen kişi, karşısındaki kişinin rolüne girmeli, kendisini onun yerine koyarak dünyaya onun gözüyle bakabilmelidir. Buradaki ince nokta, bireyin karşısındaki kişinin rolüne kısa süreliğine girmesi gerektiğidir. Aksi durumda kişi empati değil, sempati ya da özdeşim kurmuş demektir.
2. İkinci aşamada, doğru bir empatiden söz edilebilmek için empati kurulacak olan kişinin duygu ve düşüncelerinin doğru anlaşılması gereklidir. Empati kurulan kişinin bakış açısıyla görmek ve düşüncelerini anlamak bilişsel empati, hislerine ortak olmak ise duygusal bir niteliktir.
3. Üçüncü aşamada, empati kuran kişide oluşan empatik anlayışın karşısındaki kişiye doğru olarak iletilmesi gerekir. Eğer, empatik anlayış karşısındaki kişiye iletilemezse doğru bir empati kurulmuş olamaz.

Empati, bireyin karşısındakini dinlemesiyle başlamakta, onun duygu ve düşüncelerini anladıktan sonra bunu karşısındakine doğru geri bildirim verme becerisi ile devam etmektedir (Saygılı ve ark., 2015). Empati, insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştıran ve birbirine yaklaştıran en önemli öğedir. İnsan kendisinin başkaları tarafından anlaşıldığını ve önem verildiğini gördüğü zaman kendisini iyi hisseder, rahatlar, toplumla uyum içinde yaşar. Empati, yalnızca kendisiyle empati kurulana değil, empati kuran kişiye de yararlı ve önemli bir davranıştır. Empatik beceriye sahip kişiler çevrelerine karşı yardım edebilmekte ve bundan dolayı da çevreleri tarafından sevilmetedir (Dökmen, 2013). Bu empatik beceriye sahip kişiler, olumlu ruhsal, bilişsel ve ahlaki boyutta gelişmiş kişilerdir. Empatik davranan bireyler, kişiler arası iletişim çatışmalarını çözüme kavuşturan, farklı kültür ve etnik kökene mensup kişilerle daha fazla uyum içinde olabilmektedirler (Şakar, 2012).

Günlük yaşamın içinde insanlar bazen saldırgan bir davranış içinde olabilirler. Bu tarz insanlarla iletişimde olan bir birey empati kurduğu zaman saldırgan kişinin davranışında bir yumuşama olur ve kendisiyle empati kuran kişiye olumlu bir davranış sergiler (Özbek, 2004). Norma Feshbach (1982) empatik davranış gösteren bireylerin uzlaşmacı, iletişimi ileri düzeyde ve duygusal beceriler gibi

olumlu sosyal davranışlara sahip olmasının yanında agresiflik gibi anti sosyal davranışları da kontrol edebildiğini vurgulamıştır (Piji Küçük, 2011). Okul çağındaki çocukların empatik becerilerinin öfke düzeyi değişkenine göre incelendiği araştırma sonucunda, öfke düzeyleri düşük olan çocukların empatik becerilerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Robert ve Strayer, 2004).

İnsanlar, kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilselerdi empati kurmanın bir önemi kalmayacaktı. Çünkü toplumun büyük bir kısmı kendi duygularını kontrol etme yetkinliğine sahip olmadığından, kendileri ile empati kurulmasına ihtiyaç duymaktadır. Bu sayede anlaşıldığını hisseden kişi, olumsuz davranışlarından uzaklaşarak önemli ölçüde uyumlu ve mutlu olabilmektedir (Özbek, 2004).

Empatiye kelime olarak benzeyen sempati, tanımları birbirinden farklı iki kavram olmasına karşın sıklıkla karıştırılmaktadır. Eski Yunancadan “sympatheia” olarak, İngilizceye “sympathy” olarak aktarılan sempati, ilk olarak 18. yüzyılda David Hume ve Adam Smith tarafından inceleme konusu olmuş ve günümüzde de sosyal psikolojinin ele aldığı bir kavram haline gelmiştir (Dökmen, 2013). Bireyin başka birisine sempati duyması, o kişiyle aynı duygu ve düşüncelere sahip olması demektir. Fakat bu noktada empatiden ayırıcı unsur, bir kişiye sempati duyulduğunda o kişinin sevinci ve üzüntüsüne aynı şekilde karşılık verilirken, empatide sadece karşı tarafın duygularını anlamak yeterlidir (Körükçü, 2004). Empatide “onun için” değil, “onunla birlikte” üzülmeye durumu vardır. Empatik ilişkide iki kişi arasında anlaşılma durumu oluşurken, sempatide duyguların aynı olması söz konusudur (Eisenberg ve Strayer, 1990). Sempati ve empatiyi örnekle açıklamak gerekirse; bireyler desteklediği futbol takımının taraftarlarına sempati duymaktadırlar. Takım bir müsabakayı kazandığında hep birlikte sevinilir ya da yenildiğinde hep birlikte üzüntü yaşanılır. Taraftarların takımla ilgili ne hissettikleri bilinmediğinde sempati, bilindiğinde de empati kurulmuş olunur (Dökmen, 2013). Empati hayal etme kapasitesine bağlı olup, çoğunlukla bir çaba göstermez ve sempatiyle arasında ince farklılıklar bulunmaktadır. Empatide birey anlama aracıdır ve kendi kimliğini asla kaybetmez, sempatide ise daha çok duygu katılımı söz konusudur (Wispe, 1986). Sempati duyan birey duruma subjektiftir, empati kuran bireyse daha çok objektif gözlem yapar (Kalliopuska ve Ruokonen, 1993). Empatide birey diğer kişiye ulaşır, sempatide ise birey diğer kişiye göre hareket eder. Görünüşte hem empati hem de sempatide bireyin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyma durumu vardır. Empatide birey başkası için, sempatide ise birey kendisi için başkalarının yerine kendini koyar. Empati bilme yöntemi, sempati ise bağlantı kurma yöntemidir (Wispe, 1986). Başkaları hakkında neler olduğunu bilme çabası kişiyi empati kurmaya, başkaları ile aynı yaşam deneyimine sahip olmaya çalışmak ise kişiyi sempati yapmaya götürür (Eisenberg ve Strayer, 1990).

Günlük yaşantıda sempati kurmak, insanlar arasında yakınlık oluşmasını sağlar. Fakat profesyonel bir ortamda, doktor-hasta ilişkisi gibi, danışman kendisinden yardım isteyen kişinin gözünden duruma bakamayacağı, daha doğrusu danışman tarafsız olacağı için yardım süreci olumsuz etkilenebilir ve yardım etmesi engellenebilir (Kabapınar, 2015). Diğer bir ifadeyle, danışman karşısındakinin duygu sürecine karıştırsa aynı duyguları yaşamaması sonrasında objektifliğini

yitirerek sempati duymaya başlar. Bu koşullarda oluşan sempati duygusu, danışanın empatik davranmasını engellemektedir (Ataşalar, 1996).

Empati her ne kadar psikolojik kuramlar içinde gösterilmiş olsa da biyolojik yönüne ilişkin veriler ortaya çıktıkça, tüm psikolojik süreçlerin biyolojik boyutlarının da olduğu bilinmektedir (Altınbaş ve ark., 2010). Teknolojinin gelişimi ile beraber psikoloji alanında yapılan çalışmalar sonucunda empati becerisinin biyolojik temelli olduğu ileri sürülmektedir (Goleman, 2000).

1990'lıların başlarında, İtalya'nın Parma Üniversitesi'nde Leonardo Fogassi, Vittorio Gallese, Giacomo Rizzolatti ve ekibi bir makak maymununun beynine bağladıkları elektrotlar sayesinde sinir hücrelerinin etkileşimini ölçerek, empatinin biyolojik temellerine kanıt olacak olan "ayna nöronlar" adını verdikleri özel nitelikte beyin hücrelerini keşfettiler. İnsan ve makak maymunlarının beyinlerinde bulunan ve aynı olan ayna nöronların, dünyayı algılamak ve ona bağlı eylem yapmak üzere iki temel amacı vardır. Söz konusu ayna nöronlar sayesinde, kendimiz bir eylem yaptığımızda etkinleştiği gibi karşımızdaki kişinin yaptığı bir eylem sonucunda da etkinleşmektedir (Keysers, 2011). Wicker ve arkadaşlarının (1990) yaptıkları çalışmalarında, kötü bir kokuyu koklayan ve bundan tiksinen bir kişinin video görüntüsünü başka bir kişiye izlettirmişler ve görüntüyü izleyen kişi ile kokuyu koklayan kişinin beyin fonksiyonlarının aynı derecede aktive ve artış gösterdiğini gözlemlemişlerdir (Altınbaş ve ark., 2010). Bu noktada, görüntüler gözde bulunan retinaya yansımakta ve burada küçük piksellere ayrışmaktadır. Bu aşamada beyin görüntüyü tekrar kurmakta ve tanımlamaktadır. Daha sonra, ayna nöronlar bir eylemin görüntüsünü motor hareket olarak aynı eylemin gerçekleşmesini sağlayarak görülen eylemi bireyin kendi eylemine dönüştürmektedir. Bu bağlamda, paylaşma ve yardımlaşma gibi sosyal davranışların temelinde ayna nöronların ve empatinin bulunduğu söylenebilir (Kabapınar, 2015).

1995 sonrası yapılan çalışmalarda sosyal beyin ve duygusal beyin alanlarında gelişmelerle beraber, empatinin biyolojik temelli bir duygu ve beceri olduğu ve empatinin biyolojik temelinin, kadın ve erkek arasında farklılaştığı öne sürülmüştür. Kadınlarda empatik eğilimin erkeklere göre farklılaşmasının ve yine karşı tarafı anlamada daha önde olmalarının sebebi biyolojik temele dayandırılmaktadır. Kız ve erkek çocuklarının oyun esnasında düşen birisini gördüklerinde, yardıma genellikle kız çocukları giderken erkek çocukların oyunlarına devam etmesi, kız çocuklarının biyolojik olarak empati algılamasının erkek çocuklarına göre daha önde olduğunu göstermektedir (Tarhan, 2012).

Empati, nörobiyolojik ve psikolojik temelleri olan bir yatkınlık olmakla beraber, eğitimle geliştirilebilen bir beceridir. 1990'da ayna nöronların keşfiyle beraber 26 yıllık süre içinde empatinin nörobiyolojik bulgularında artış gözlenmektedir. Ancak yapılan dikkat çekici araştırmalar, empati ve beynin karmaşıklığı göz önüne alındığında halen yeterli olduğu söylenemez. İleride yapılacak olan kapsamlı araştırmalar empatinin oluşum ve gelişimini daha iyi aydınlatmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir (Kabapınar, 2015).

Empatinin farklı tanımları üzerinde durulduktan sonra, izleyen başlıklarda empatinin gelişimi, empatinin bileşenleri ve empati modelleri konu başlıklarına yer verilmektedir.

Empatinin Gelişimi

Empatinin doğuştan var olduğu ve erken çocukluk döneminde anne-baba, okul ve toplumdaki rol modellere bağlı olarak gelişen bir beceri olduğu belirtilmiş ve bu üç rol model şu şekilde ifade edilmiştir (Kabapınar, 2015).

- Anne-baba rolü: Çocuğun bakımından sorumlu olan anne-baba veya bir bakıcı ile arasında oluşan olumsuz iletişim, empatinin yanlış gelişmesine etki etmektedir. Özellikle de anne, çocuğunun doğumuyla beraber ona sevgi, yakınlık ve ilgi göstermesi gerekir. Çünkü çocuk, empatinin önemli bir bölümünü oluşturan, başka insanlarla ilgilenme ve onların durumunu anlama gibi, özellikleri bu sayede kavrayabilmektedir. Anne ve baba, çocuğunu koşulsuz olarak baskılamadan, yargılamadan ve sorgulamadan dinlemelidir. Bu sayede çocuk, anne-babasını rol model olarak başkalarını dinlemeye ve onların duygularını anlamaya yönelecektir.
- Okulun rolü: Okul öncesi ve ilköğretime başladığı andan itibaren çocuğun birçok olumlu sosyal davranışı kazanmasında etkili olan okul ortamı ve empati gelişimi boyutunda öğretmenlerin davranışlarının önemi daha da artmaktadır. Öğretmen, çocuklara duyguların ayırt edilmesi ve uygun biçimde ifade edilmesi için uygun eğitimleri vermektedir. Bu sayede çocuk, hem kendisinin hem de başkalarının duygularının farkına varır ve başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir. Öğretmenler çocuklar için rol model olduklarından çevrelerine empatik davranışlar sergilemeleri, çocukların sosyal öğrenimlerine önemli katkı sağlamakta ve öğretmenleri tarafından bu empatik davranışlarının ödüllendirilmesi de davranışın gösterilme sıklığını artırmaktadır.
- Toplumdaki rol modeller: Aile ve okul ortamının dışında, toplumdaki sanatçı, sporcu, lider ve yönetici gibi önemli çevresel rol modellerin, çocuğun empatik davranışlar göstermesinde önemli etkileri vardır. Göz önünde bulunan ve topluma rol model olan bu kişiler, topluma örnek olacaklarını düşünerek o sorumlulukla kitle iletişim araçlarında sergilenen sosyal ilişkilerinde empatik davranış göstermeleri bu davranışın çocuklar tarafından benimsenmesi açısından önemlidir.

Empati gelişiminin biyolojik olarak doğuştan bazı süreçlerle, aile ve çevresel etkilerle öğrenme sonucu gerçekleştiğini vurgulayan psikolog Overland (2012), empatinin üç düzeyde geliştiğini belirtmiştir (Kabapınar, 2015).

1. Empatinin birinci düzeyi: Kişinin kendisini diğerlerinden ayırt edebilmesi ve diğer insanların farkına varmasıdır. Yeni doğan bir bebeğin anne kokusunu tanıması ve farklı kokuya sahip insanları ayırt edebilmesi empatinin gerçekleşmesi için gerekli olan birinci düzeyi tanımlamaktadır.
2. Empatinin ikinci düzeyi: Başka bir insanın bakış açısını alabilmektir. Bir başkasının eli kapıya sıkıştığında beyin o kişinin ne hissettiğini bize

hissettirir. Kişinin duygusal durumunu kendimiz yaşamış gibi tepki vermek, bir başkasının perspektifinden olaylara bakmakla olmaktadır.

3. Empatinin üçüncü düzeyi: Bu düzeyde empatinin gelişimi biyolojik olmamakla beraber çevresel faktörlerle alakalıdır. Empatinin gelişimi birinci ve ikinci düzeye bağlı olup, üçüncü düzey daha çok öğrenmeye, başka insanların yaşadıklarını ve hissettiklerini anlamaya dayanmaktadır.

Martin Hoffman (2000), empatinin gelişiminin dört aşamada gerçekleştiğini öne sürmüştür.

1. Evrensel empati (0-1 yaş): Bu aşamadaki çocuk sen-ben ayrımını yapamamaktadır. Karşısındaki kişinin sıkıntısını kendi yaşıyor gibi algılamakta ve tepki vermektedir. Örneğin yeni doğmuş bir bebek, ağlayan başka bir bebek gördüğünde etkilenerek ağlayıp tepki verebilmektedir.
2. Ben-merkezci empati (1-2 yaş): Çocuk kendisinin bağımsız bir varlık olduğunu anlasa da, başkalarının farkındalığını kavrama becerisi sınırlıdır. Çocuk, karşısındakinin üzüntüsünü anlamasına rağmen buna karşı doğru bir tepki veremeyebilir. Örneğin bebekler, annelerinin ağladığını gördüğünde ilk başta sessiz olarak olayı anlamaya çalışır ve daha sonra annesinin yüzüne gülücük atabilir.
3. Diğerlerinin duygularına yönelik empati (2-3 yaş-çocukluk sonu): Çocuk bu dönemde başkalarının duygularını anlamakta ve başkalarının gözünden olaylara bakabilmektedir. Örneğin bir çocuk yere düşen başka bir çocuğu gördüğünde onun acı çektiğini anlar, üzülür ve yardım etmeye çalışır.
4. Diğerlerinin genel durumu için empati (Son çocukluk-Erken ergenlik): Çocuklar bu dönemde kişilerin görünen davranışlarına göre değil, geçmişini de düşünerek tepkisini göstermektedir. Örneğin milyonda bir görülebilecek bir hastalığa yakalanmış bir çocuğun gülümsemesi, ilk başlarda hayatından mutlu bir çocuk tablosu çizse de, gülümseyen çocuğun geçmişinden kalan ipuçları bir araya getirildiğinde aslında bunun altında üzücü bir olayın olduğudur. Kişi, bu bilgilere dayanarak karşısındakine tepkisini göstermektedir.

Empatinin sonradan öğretilen bir yetenek ve kişiye ait bir özellik olduğunu vurgulayan Rogers (1983), empatinin herkeste bulunmayan bir beceri olduğunu ve sahip olan kişilerin eğitimle daha da geliştirebileceğini belirtmiştir. Empati eğitimi, genel olarak aşağıda verilen dört yaklaşımdan biri veya birkaç tanesi kullanılarak yapılabilmektedir (Ercoskun, 2005).

1. Didaktik yaklaşım: Kişilere empati ve sağlıklı iletişim konusunda bir uzman tarafından teorik bilgiler verilir.
2. Yaşantısal yaklaşım: Kişilere başka bir kişi ile olan iletişimi videoya kayıt edilerek izlenir veya uzman tarafından gözlenerek eleştiride bulunulur.
3. Rol alma yaklaşımı: Rol alma tekniği empati eğitiminde oldukça önemli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda birey, karşısındaki kişinin rolüne girerek var olan duruma onun gözüyle bakmaya ve onun duygularını hissetmeye çalışır.

4. Modelden öğrenme yaklaşımı: Bu yaklaşımda birey, uzmanı model almaktadır. Uzmanların danışanları ile gerçekleştirdiği iletişim görüntülerini videodan izleyerek empati kurmayı öğrenmektedir.

Yukarıda ifade edilen empati eğitim programının dışında, bireylere empati eğitimi vermenin diğer bir yolu da, başkalarına ait duygusal yüz ifadelerini teşhis etme konusunda eğitim vermektir. Duygusal yüz ifadelerini teşhis becerisi, genel empatik beceri eğitiminin bir parçası olarak görülmektedir (Dökmen, 1988).

Empati eğitiminin öncesinde de empatinin gelişimi doğuştan itibaren oluşan bazı mekanizmalara dayandırılmaktadır. Çocuk, gelişim sürecinde taklit ve özdeşimle yakın çevresini rol alarak ve bu becerisini uygulayarak belli bir düzeye kadar empatik becerisini geliştirebilir. Okul öncesi dönemde çocukta var olan ben-merkezci davranıştan kısa sürede uzaklaşması, çocuğun başkalarının duygularını anlaması için oldukça önemlidir. Çünkü çocuk, ben-merkezci davranmayı bıraktığında başka insanların duygularını anlamaya ve paylaşmaya başlar (Karabağ, 2003).

İlk olarak Piaget tarafından ortaya atılan ben-merkezcilik kavramına göre kişi, nesnelere ve başka insanları fark etmede ve onların rolüne girmekte oldukça zorlanır. Böylelikle de kişi diğer insanların bakış açılarından bakmadığı için karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlayamaz. Empatik anlayışa sahip kişinin başkasının rolüne girmesi ve olaylara onun gözünden bakması gerekir. Dolayısıyla, empatik anlayış ve ben-merkezcilik birbirinden farklı iki kavramlardır. Araştırmacılar, empati kurmada ön şartın ben-merkezci davranıştan uzaklaşmak olduğunu vurgulamaktadırlar (Günel, 2014). Ben-merkezci davranışa günlük yaşamdan bir örnekle daha da açmak gerekirse; yolda giderken bir kişiye gidilen yerle ilgili adres sorulduğunda kişi kendi sağını düşünerek “sağdan üçüncü sokak” olarak tarif ettiği zaman, adresi soran kişi bunu kendi sağ olarak algılayıp ters yöne gidebilir. Bu durumda adres tarifi yapan kişi kendi sağının karşısındakinin solu olacağına dikkat etmemiş ve çevreye karşısındakinin konumundan bakmamış olur. Adres tarifi yapan kişinin bu durumda ben-merkezci davranmış ve algısal açıdan karşısındakinin bakış açısıyla bakmamıştır. Kişiler, başka kültüre mensup insanların kendileri gibi düşünmediklerini gördüklerinde bu durumu yadırgarlar ve bilişsel açıdan ben-merkezci düşünmüş olurlar. Fakat bir kişinin önemseydiği bir olayı bir başkasının hafife alması, üzülmeye ya da sevinmeye, duygusal açıdan ben-merkezci davranış olarak değerlendirilir. Empatinin bileşenlerini oluşturan bilişsel ve duygusal empatiyi ben-merkezci yaklaşımla kurmaya çalışan bireyler, çevreleriyle yakın ilişki kuramadığı gibi iletişim çatışmaları yaşayabilmektedirler (Dökmen, 2013).

Empatinin Bileşenleri

Araştırmacıların bir kısmı Hogan, Dymond ve Shelton gibi empatinin bilişsel, Stewart, Brewer ve Shaw gibi de empatinin duygusal yönü üzerinde durmuşlardır. Rogers, Carkhuff, Truax, Ianotti ve Feshbach ise, empatinin hem bilişsel, hem de duygusal yönünden bahsetmişlerdir. Çoğunluğun ortak görüşü, empatinin bilişsel ve duygusal bileşenlerden oluştuğudur (Dökmen, 2013).

1. Bilişsel empati: Empati kurulan kişinin duygularını hissetmek yerine bu duyguların bilişsel olarak anlaşılması durumudur. Empatinin bu

bileşeninde dikkatli gözlem ve düşünmek önemlidir. Kısaca, karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini hem sözel hem de sözel olmayan ipuçlarıyla anlama becerisidir (Kabapınar, 2015). Bilişsel empati de, diğer kişinin ne düşündüğünü fark etmek, düşünce ve amaçlarını anlamaya yardımcı olur. Kurdek ve Rodgon (1975), bireylerin bakış açısını kavramanın, bilişsel bir beceri olduğunu savunmaktadırlar. Empati kurma becerisi, bilişsel gelişim düzeyi ve bireyin kendisini başkaları ile ayırt etme becerisine bağlıdır (Karabağ, 2003). Bilişsel empati duygusal empatiye göre daha stratejik ve pratik bir yapıdadır. Buradaki önemli nokta, rol almanın duygusal beceriden çok bilişsel bir yeteneğe gerek duymasıdır (Aka, 2014). Dökmen (2013) bilişsel empatiyi, “Karşımızdakinin rolüne girerek (bilişsel rol alma/bilişsel perspektif alma) onun ne düşündüğünü anlamamız, bilişsel bir etkinliktir” diye tanımlamıştır.

2. ***Duygusal empati:*** Başka birinin yaşantısına duygusal olarak tepki verme ve duygularını hissetmektir (Kumbaroğlu, 2013). Diğer bir tanımda duygusal empati, bireyin karşısındakinin duygularını anlama ve bu duyguları paylaşma becerisidir (Gemci, 2012). Empatinin duygusal boyutu dikkate alınmadan yapılan bir empatide, diğer kişinin sadece yaşantısını tanımlama ve etiketleme becerisi yapılmış olunur. Duygusal boyut, empatik davranmada önemli bir unsurdur (Yılmaz Yüksel, 2003). Kişinin empati kurduğu kişiye olan yakınlığı ve benzer geçmişe sahip olması, kişinin empatiyi kurarken daha çok duygusal yönde tepki vermesini sağlar. Duygusal empati bileşeninde, kişinin başkalarının duygusal tepkilere bilinçsiz tepki vermesi beklenen bir durumdur. Futbol karşılaşmasını izleyen seyircilerin gol atmasını istedikleri futbolcu gibi topa vuruş hareketi göstermeleri veya arabada seyir halindeyken tehlikeli bir durum karşısında ani fren yapan şoförle beraber fren yapmak bu duruma örnektir (Karabağ, 2003).

Empati Modelleri

Martin Hoffman, Norma Feshbach, Mark H. Davis ve Üstün Dökmen, empati alanında çok sayıda çalışmaları olan araştırmacılarıdır. Genel olarak birbirleriyle ortak paydada birleşeler bile aralarında önemli farklılıklar vardır. Söz konusu araştırmacıların empati ile ilgili olarak geliştirdikleri modeller kısaca şöyledir (Kabapınar, 2015).

Hoffman Modeli:

Hoffman 5 basamaktan oluşturduğu empatiyi, ahlâki hakkaniyetin temelinde büyük rol oynayan ve olumlu sosyal davranışların ilk basamağına koymaktadır. Bu modele göre ilk 3 basamakta istem dışı beceriler gerçekleştirilirken, son iki basamakta ise, gelişmiş bilişsel beceriler gerektirmektedir (Hoffman, 2000).

1. ***Taklit:*** Taklit etme ve geri bildirim olarak iki temel bileşenden oluşan taklit, empatinin özünü oluşturmaktadır. Karşı tarafın yüz ifadesi ve vücut duruşunu gözleyen kişi bilinçsizce karşı tarafı taklit eder. Taklit sonucu kişide oluşan içsel durum, duygusal geri

bildirime dönüşmektedir. Bebekler dil çıkararak, dudaklarını büzerek başkalarını taklit etmeye çalışırlar. 10 haftalık bebekler annelerinin mutlu ve öfkeli olduklarındaki yüz ifadelerini taklit edebilmektedir.

2. Klasik koşullanma: Klasik koşullanma, koşulsuz uyarıcı ve koşullu uyarının birleşiminden oluşan öğrenilmiş bir tepkidir. Örneğin mutlu bir anne gülümseyerek bebeğini okşadığında, bebek hissettiği güzel duyguyu annesinin yüzü ile ilişkilendirir. Daha sonraları annenin fiziksel teması olmadığında bile bebek annesinin gülümseme ifadesini mutluluk uyandıran şartlı uyarıcı haline getirir.
3. Doğrudan çağrışım: Kişinin tecrübe edindiği kötü bir yüz ifadesi veya bir sesi, daha sonraları başka birisinde gözlemlemesi kişide empatik sıkıntı oluşturabilir. Örneğin çocuğun acı çektiğini gören başka bir çocuğun ağlamaya başlaması gibi.
4. Rol alma: Bu basamak ileri bir bilişsel süreç gerektirmektedir. Bu bilişsel süreçte birey kendini başkasının yerine koymakta ve onun hissettiklerini hayal etmektedir. “Kendine odaklanan rol alma” ve “başkasına odaklanan rol alma” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kendine odaklanan rol alma da; kişi başkasının duygularını gözlemlediğinde aynı durumda kendisinin de olabileceğini hayal eder ve aynı sıkıntıyı belli bir oranda yaşar. Başkasına odaklanan rol almada ise kişi başkasının duygularına doğrudan odaklanır ve onun ne hissettiğini hayal eder.

Feshbach Modeli:

Üç boyuttan oluşan bu model, empatinin bileşenlerini ve gelişimini içermektedir (Kabapınar, 2015).

1. Diğerlerinin duygusal durumlarını ayırt etme yeteneği: Çocuğun, başkasının duygusal durumunu ayırt edebileceği bilişsel bir beceridir.
2. Diğerinin rolünü ve perspektifini alma yeteneği: Çocuğun bir başkası ile empati kurabilmesi için olaya başkasının gözünden bakarak bilişsel olarak anlamasıdır. Örneğin yere düşen bir çocuk gördüğünde, olaya düşen çocuğun açısından bakarak onun acı çektiğini anlamasıdır.
3. Duygusal tepki verebilme: Çocuğun tanık olduğu duyguyu yaşaması ile duygusal tepki verebilmektedir. Örneğin elini kapıya sıkıştırdığı için canı yanan birini gördüğünde onunda eli sıkışmış gibi hissetmesi ve o kişi ile beraber acı çekebilmesidir.

Feshbach ve Hoffman’ın empati modellerinin birbirine yakın olmasına karşın bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Feshbach’ın empati modeli daha çok çocukların empati yaşantılarının gelişimi üzerine kuruludur. Hoffman’ın empati modeli ise davranışta empatinin gelişimi ve üstlendiği rol ile alakalıdır (Duru, 2002).

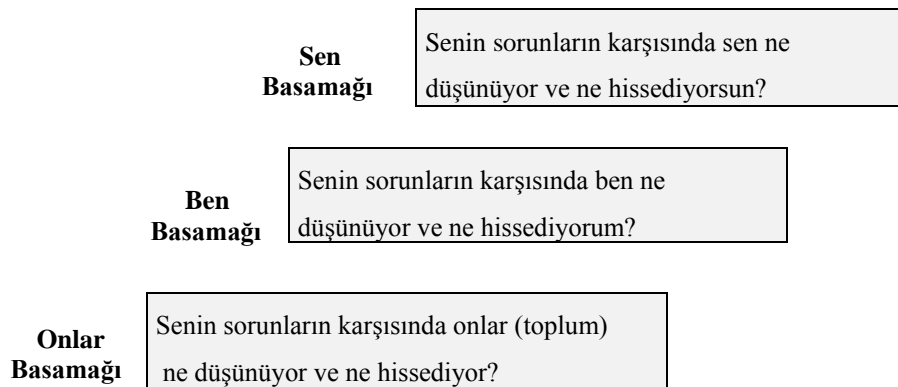
Davis Modeli:

Davis, empatiyi “empatik ilgi”, “hayal gücü”, “kişisel sıkıntı” ve “perspektif alma” boyutlarına göre dört basamakta incelemektedir (Köseoğlu, 2013).

1. ***Empatik ilgi:*** Kötü durumda olan kişilere karşı şefkat, merhamet, sıcaklık ve ilgilenmeyi ifade eder. Empatik ilgi, kişinin kendisinden ziyade başkalarına göstermiş olduğu duygusal bir tepkidir.
2. ***Hayal gücü:*** Kişiler kendilerini, roman, sinema, dizi vb. hayal karakterlerinin yerine koyarak onların duygu ve davranışları ile özdeşleşme eğilimlerini ifade eder.
3. ***Kişisel sıkıntı:*** Zor şartlar altındaki yaşamların gözlemlenmesi sonucu kişide oluşan kaygı, üzüntü ve bir takım psikolojik rahatsızlıkları ifade etmektedir.
4. ***Perspektif alma:*** Başkasının gözünden olayları görebilme ve algılayabilme eğilimini ifade eder. Diğer bir kişinin bakış açısıyla olaylara bakabilme becerisi, kişinin duyarlılığı ve özgüveni ile ilişkilidir.

Dökmen Modeli:

Dökmen (1988) empatik tepki sürecini, onlar, ben ve sen basamağı boyutlarında, “Aşamalı Empati Sınıflaması” adı altında üç temel basamakta incelemiştir. Bu basamaklar da kendi arasında “Duygu” ve “Düşünce” olarak iki alt basamağı oluşturmaktadır. Dökmen, iletişimin kime odaklandığına bağlı olarak empatik olan ve olmayan iletişimin ayrımını yaptığı ve bireyi doğrudan duygusal ve düşünsel olarak anlamaya yönelik tepkilerin empati sürecini etkilediğini, aşağıdaki “Aşamalı Empati Sınıflaması” şekli ile belirtmektedir (Dökmen, 2013).

Şekil 1. Aşamalı Empati Sınıflaması (Dökmen, 2013)

1. ***Onlar basamağı:*** Onlar basamağında, kişi karşısındakinin duygu ve düşüncelerine dikkat etmeden ve anlattığı problemine karşılık kendi duygu ve düşüncelerine yer vermeden, toplumun genel görüşünü dile getirir ve genelde atasözleri kullanır. Örneğin

arabasına titizlikle baktığı halde sürekli arızadan yakınan bir kişiye “sakınılan göze çöp batar” şeklinde atasözü ile cevap vermek, onlar basamağına göre bir empatik tepki verme şeklidir.

2. Ben basamağı: Ben basamağına göre davranan kişi ben-merkezcidir. Dolayısıyla, karşısındakinin sorunlarını anlamak yerine eleştirir ve ona akıl verir. Onlar basamağına göre tepki veren kişi, ben basamağından biraz daha iyidir. Fakat bu basamakta tepki veren kişiler, bilişsel ve duygusal olarak karşısındakini anlayamadığı için empati kurmuş olmazlar. Bu basamağına göre tepki veren kişiler, karşısındakini dinleyip durumun üzüntü verici olduğunu, fakat aynı sorunların kendisinde de olduğunu söyleyerek karşısındakini yalnız hissettirirler ve kendi sorunlarını anlatmaya devam ederler.
3. Sen basamağı: Kişi, kendisinin ya da toplumun düşüncelerine yer vermeden karşısındakinin sorununu anlamaya ve onun gözünden olaylara bakmaya çalışır. Dolayısıyla da bu basamak en yüksek empati düzeyidir.

Dökmen, yukarıda bahsedilen üç temel basamağı kapsayan on altı basamak oluşturmuştur. Aşağıdaki basamaklama en düşük empatik tepki düzeyinden en yüksek empatik tepki düzeyine doğru sıralanmaktadır (Dökmen, 2013).

1. Senin problemin karşısında başkaları ne düşünür, ne hisseder: Bu basamakta empati kuran kişi, felsefi ve atasözleri ile genelleme yaparak toplumun değer yargılarına göre eleştiri yapar.
2. Eleştiri: Karşısındaki bireyi dinleyen kişi, onu kendi açısından eleştirmektedir.
3. Akıl verme: Karşısındaki kişiye yapması gerekeni söylemektedir.
4. Teşhis: Karşısındaki bireyi dinleyen kişi, duruma teşhis koymaktadır.
5. Bende de var: Karşısındaki bireyi dinleyen kişi, benzer durumun kendisinde de var olduğunu ve bunu sorun yapmamasını söylemektedir.
6. Benim duygularım: Sorununu dinlediği kişiye, hislerini sözle ya da davranışla anlatarak, “sevindim” ya da “üzüldüm” vb. kelimeler kullanmaktadır.
7. Destekleme: Karşısındakinin sözlerini anladığını ve ona katıldığını belirtmektedir.
8. Soruna eğilme: Kendisine anlatılan sorunla ilgili sorular sormakta ve irdelemektedir.

9. Tekrarlama: Dinlediği kişinin mesajını özetleyerek karşı tarafa yansıtmaktadır.

10. Derin duyguları anlama: Bu basamakta kişi tam bir empatik davranış göstermektedir. Karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlamakta ve anladığını ona doğru bir şekilde iletmektedir.

Yukarıdaki basamaklardan 1. basamak onlar basamağına, 2., 3., 4., 5. ve 6. basamaklar ben basamağına, 7., 8., 9. ve 10. basamaklar ise sen basamağı ile ilişkilidir. Gerçek anlamda empati, son dört basamak olan sen basamağına, öncesindeki 6 basamak ise empatik davranışa hazırlık niteliğindedir.

Empatik Eğilim ve Empatik Beceri

Empati, empatik eğilim ve empatik beceri olmak üzere iki boyutuyla tanımlanmıştır. Bunlardan, empatinin duygusal boyutunu oluşturan, doğuştan gelen ve kişiliğin bir parçası olan empatik eğilim, kişinin günlük hayatındaki empati kurma kapasitesidir (Çelik ve Çağdaş, 2010).

Empatik eğilim, danışanın duygularını anlama, duygusal yaşantılarından etkilenme yeteneği ve yardım etme isteğini içermektedir. Empatik eğilim yardım etme düzeyini belirler ve kazanılması için uzun bir süreç gerekir (Günel, 2014). Sıkıntı içinde olan bir insana karşı empati duymak, yardım etme isteğini uyandırır. Empati, yardıma ihtiyacı olan kişinin ihtiyaçlarını karşılamak için insanda değişik güdülenmelerin oluşmasını sağlar. Nitekim empatik eğilim ile yardım etme isteği arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Empatik eğilimi yüksek bireylerin insanlara yardım etme isteğinin, empatik eğilimi düşük bireylere göre daha fazla olduğu söylenebilir. Empatik eğilimleri yüksek bireyler kendi gereksinimlerine özen göstermeden, başkalarına yardım ederken motive olabilmektedirler (Alver, 1998). Öğretmen adaylarında yardım etme davranışı ile empatik eğilim arasındaki ilişkinin incelediği çalışmada, empatik eğilim ile yardım etme davranışı arasında pozitif bir ilişki olduğu ve empatik eğilim düzeyi yükseldikçe yardım etme eğiliminin de yükseldiği vurgulanmıştır (Duru, 2002).

Çocukluk döneminde geliştirilebilen empatik eğilimde, anne ve babanın ilgi ve davranışları çocuğun empatik eğilim seviyesinde belirleyici bir unsur olduğu söylenebilir. Sung-II Kim ve Ronald P. Rohner 2003 yılında Koreli üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışma bu görüşü destekler niteliktedir. 725 gönüllü öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmanın sonucuna göre, kız çocuklarının empatik eğilim seviyelerinin geçmişte annelerinden, erkek çocuklarının da geçmişte babalarından gördükleri ilgiye göre empatik eğilim seviyelerinin doğrusal olarak arttığı ya da azaldığını ortaya koymuşlardır (Ekinci, 2009). Benzer bir diğer çalışmada Köseoğlu (2013), 493 ilköğretim sınıfı öğrencisinin empatik eğilimleri ile algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri arasındaki ilişkinin incelediği çalışmasında, öğrencilerin anne ve baba kabul-red düzeyleri ile empatik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Diğer bir ifadeyle, anne ve babaları tarafından kabul edilen öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri yüksek bulunmuştur.

Çocuğun empatik eğiliminin gelişiminde diğer etkili bir öge ailesinden sonra öğretmendir. Öğretmen ve öğrencinin birbirini anladığı olumlu bir sınıf ortamında eğitim seviyesinin daha verimli olması beklenir. Durakoğlu ve Gökçearslan (2010), 112 lise öğrencisi ile empatik eğilim düzeylerini araştırdıkları çalışmalarının sonucunda, öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir farkın olduğunu ortaya koymuşlardır. Diğer bir ifadeyle, akademik başarı puanları yüksek olan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin de yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Öğrencilerin akademik başarısını sadece öğretmen-öğrenci arasındaki empatik iletişimin iyi olmasına bağlamanın doğru olmayacağını vurgulamıştır. Olumsuz bir aile ortamı ya da bireysel sorunlar öğrencinin okuldaki başarısını etkileyen diğer faktörlerdir. Öğretmenin empatik davranışları, öğrencinin kendisini iyi hissettirmesine ve olumlu bir benlik kazanmasına yardımcı olsa da diğer faktörler göz önüne alındığında tek başına yeterli olmayabilir (Yavaş, 2007).

Kişilik özelliklerinden ileri gelen empatik eğilim, sosyal bir duyarlılıktır. Buna bağlı olarak, sosyal duyarlılığa sahip bireyler daha yüksek empatik davranış sergilemektedirler (İnel Manav, 2008). Yüksek empatik eğilime sahip bireyler olumlu sosyal davranışlar gösterdiği gibi olumsuz davranışlardan da uzak oldukları söylenebilir. 755 ilköğretim öğrencisinin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma çözme davranışları arasındaki ilişkisinin incelendiği araştırmada, empatik eğilim düzeyi düşük olan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin de yüksek olduğu ve empatik eğilim düzeyi yüksek öğrencilerin daha kolay problem çözdükleri ifade edilmiştir (Rehber, 2007). Ayrıca Arslanoğlu (2012), Björkqvist ve ark. (2000), Jolliffe ve Farrington (2011), Castillo ve ark. (2013) ve Yılmaz (2013), yapmış oldukları araştırma sonuçlarında da empatik eğilim düzeyleri arttıkça, genel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve anlaşmazlık düzeylerinde azalma ve atılganlık düzeylerinde artış olduğunu ortaya koymuşlardır.

Empatinin diğer boyutunu oluşturan empatik beceri, bir bireyin duygularının anlaşıldığının ona hissettirilmesidir (Yaşar ve Erol, 2015). İnsanların yaşadıkları sosyal çevre davranış becerilerin gelişimi için oldukça önemlidir. Birey, etrafındaki insanların olumlu ya da olumsuz davranışlarından zaman içinde etkilenecek kendi davranışlarına yansıtmaya başlar. Empatik beceri, doğuştan itibaren başlayıp zamanla gelişip olgunlaşabilmektedir (Altınoluk, 2014). Günel (2014), bireyin empati kurabilme durumu olan empatik becerinin, bilişsel ve duygusal alanları içeren bir eğitim sonucunda gelişebileceğini ifade etmiştir. Bu ifadeyi destekleyen bir araştırmada, deney ve kontrol grubu olarak toplam 40 öğrenci ile empatinin yeni bir modele göre ölçülmesi ve psikodrama yoluyla geliştirilmesi amaçlanmış ve deney grubuna 14 psikodrama oturumu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda da, deney grubundaki öğrencilerin empatik becerilerinde artış olduğunu saptanmıştır (Dökmen, 1988). Benzer bir diğer araştırmada Deloney ve Graham (2003), tıp fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin drama yoluyla empati ve merhamet duygularının gelişimini incelemişler ve dram eğitimi sonucunda, öğrencilerin iletişim ve empati becerilerini geliştirdiğini saptamışlardır. Ayrıca empati eğitiminin okul öncesi dönemdeki çocukların empatik becerilerine olan etkisinin incelendiği araştırmada, 51 kreş öğrencisine 3 gün 30 dakika empati eğitimi uygulanmış ve deney grubu ile kontrol grubu karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda, empati eğitiminin okul

öncesi dönemindeki çocukların empatik becerilerini artırdığı görülmüştür. Diğer bir araştırmada ise Yüksel (2004), empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisini araştırmış ve 20 öğrenciye rol oynamaya, bilgilendirmeye ve model almaya dayalı olarak verdiği 8 haftalık empati eğitiminin sonucunda, deney grubunun empatik beceri düzeylerinin kontrol grubuna göre anlamlı olarak arttığını saptamıştır. Şahin ve Akbaba (2010), 18 öğrenci ile empati eğitim programının ilköğretim okullarındaki zorba davranışların azaltılmasına yönelik etkisini araştırdıkları araştırmalarında, öğrencilere 10 haftalık empati eğitimi uygulamışlar ve deney grubundaki öğrencilerin zorba davranışlarının kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde azaldığını ve deney grubundaki öğrencilerin empatik becerilerinde anlamlı düzeyde yükselme olduğunu saptamışlardır. Sortullu (2011), empati eğitim programının 12 yaş grubu erkek basketbolcularda empati becerileri ve takım birlikteliği üzerine etkisini incelediği çalışmasında, 21 lisanslı basketbol oyuncusuna 15 haftalık empati eğitim programı uygulamış ve empati eğitiminin sporcuların takım birlikteliği becerileri ve spor ortamında empati becerileri üzerinde olumlu etkisi olduğunu bulmuştur. Diğer bir çalışmada da, 55 hemşirelik bölümü öğrencisine 14 hafta boyunca empatik beceri eğitimi uygulanmış ve araştırma sonucunda, öğrencilerin empatik eğilimlerinin değişmediğini, ancak empatik becerilerinin eğitim ile birlikte anlamlı bir şekilde arttığı belirlenmiştir (Karaca ve ark., 2013).

Eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olan öğretmenlerin sahip oldukları empatik eğilimlerini yüksek düzeyde bir empatik beceri davranış haline getirmeleri eğitim-öğretim alanında öğrencileri ile olan iletişimin çok daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda, öğrencilerin de öğretmenlerine karşı olumlu davranışlar göstermesi beraberinde de akademik başarıyı getirmektedir. Nitekim bu ifadeyi destekleyen bir çalışmada, öğretim elemanlarının empatik tutumlarına göre öğretmen adaylarının akademik başarıları arasındaki ilişki incelenmiş ve öğretmen adaylarının akademik başarısının, öğretim elemanlarının empatik tutumlarından etkilendiği sonucu ortaya çıkmıştır (Murat ve ark., 2005).

Öğretmenlik ve Empati

Milli Eğitim Temel Kanununun 1739 sayılı ve 43. maddesinde “Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir” tanımı yapılmıştır (http-2). Bu eğitim ve öğretim sisteminin en temel ögesi olan öğretmenler, topluma nitelikli insan yetiştirilmesinde, bireyin gelişiminde ve sosyalleşmesinde en etkili rolü üstlenmektedirler (Lakot, 2015). Öğretmenler, devletin eğitim politikasını uygulayan, yapılan araştırmalardan yararlanan ve araştırmalara katkı sağlayan bir değerdir (Yuvacı, 2015). Diğer bir tanıma göre öğretmen, derslerini planlayıp öğretebilen, öğrettiklerini ölçebilen, öğrencisiyle iyi iletişimde olabilen, okul ve toplum içindeki sorumluluklarının farkında olan en önemli eğitim mimarıdır (Lakot, 2015). Aydın’a (2009) göre, iyi bir öğretmen, sakin, önyargısız, tutarlı, öğrenmeyi kolaylaştıran ders araçlarını geliştiren, öğrencilerini tanıyan, dinleyen, onları olumsuz eleştirmeyen, geri bildirim veren, ihtiyaçlarını bilen, öğrencilerinin ilgi ve becerileri doğrultusunda doğru yönlendiren ve disiplin kurallarına uymada rehber olan örnek bir kişidir

(Yavaş, 2007). Yapılan araştırmalara göre öğretmenlerde bulunması gereken özellikler şunlardır (Mirzeoğlu, 2011).

- Uyumlu ve işbirliği yapabilen,
- Başkalarını düşünebilen,
- Optimum duygusal bir kişilik,
- Ahlaklı,
- Başkalarına bağımlı olmadan kendi kendine yeterli olan,
- Zeki,
- Objektif,
- Fiziki görünüşü iyi olan,
- Enerjik,
- Güven duyulan,
- Mesleki bilgisi iyi olan bireylerdir.

Eğitim seviyesinin kalitesi, başarısı ve verimliliği, öğretmen-öğrenci arasındaki iletişimin kalitesiyle doğru orantılıdır. Sağlıklı bir öğretmen-öğrenci iletişimi öğrencinin akademik başarısını yükseltmekte, aksi durumda öğrencinin akademik başarısı düşmekte ve istenmeyen olumsuz davranışlar görülmektedir (Yavaş, 2007). Olumsuz davranışlar, sınıf ortamında eğitsel oyunların gerçekleşmesine engel olan ve sınıftaki öğrencileri etkileyen tüm davranışları içermektedir. Bir davranışın, istenmeyen davranış olabilmesi aşağıdaki ölçütlere bağlıdır (Çelikkaleli ve Avcı, 2015).

- Olumsuz davranışlar, sınıf içindeki öğrenimi engellemektedir.
- Olumsuz davranış gösteren kişi, kendisini ve arkadaşlarını tehlikeli bir duruma sokabilir.
- Bu tür davranışı sergileyen öğrencilerin diğerleri ile sosyalleşmesi oldukça güçtür.

Sınıf içi istenmeyen davranışların ortaya çıkması genel olarak sosyo-kültürel özelliklerden kaynaklanmaktadır. Sınıf içi istenmeyen hareketler genel olarak, öğrencinin psikolojik özellikleri, okulun fiziksel şartları, öğretim tarzı, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve yaşam tarzı ve öğretmen-öğrenci arasındaki iletişime bağlıdır (Çelikkaleli ve Avcı, 2015).

Etkili iletişim öğrenmenin niteliğini doğrudan etkilemektedir. Öğretmenin, öğrencisine önyargısız yaklaşması, onu dinleyerek anlamaya çalışması etkili iletişimi sağlamaktadır (Karakuş ve Tümkaya, 2015). Öğretmen ve öğrenci arasındaki etkili iletişim aynı zamanda olumlu sınıf atmosferinin de temelini oluşturmaktadır. Böyle bir sınıf ortamında öğrencilerin öğrenme süreci daha kolay ve başarılı olmakta, aksi durumda yaşanan bir iletişimsizlikte öğrenim süreci olumsuz etkilenmekte ve çatışma ortamı oluşmaktadır (Saygılı ve ark., 2015). Bireysel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmadığı bu çatışma ortamı, öğrenim

kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Öğretmen-öğrenci arasındaki bu iletişim sorununun çözümlenmesinde en etkili bileşenlerinden birisi sağlıklı iletişim, iletişimde en önemli unsuru empatidir (Maden ve Durukan, 2011).

Kişi, empati ile motivasyonunu artırarak, öğrenme sürecinin kolay ve verimli olmasıyla beraber olumlu davranışlarını da artırmaktadır. Öğretmen, öğrencisinin anlattıklarını dinleyerek onun duygu ve düşüncelerini anlamakta, kendisini onun yerine koyarak, doğru bir geri bildirim yaparak empati kurabilmektedir. Empatinin başarılı olması, bazı konuları bilmek, dikkat etmek ve sahip olunan becerileri deneyimlerle geliştirmekle yakından alakalıdır. Öğretmen öğrencisi ile empati kurarken şunlara dikkat etmelidir (Kabapınar, 2015).

- Öğretmenin empati esnasında öğrencisine karşı olan tutumu önemlidir. Karşısındakinin öğrencisi olduğu, yaşantısını ve deneyimlerinin ona özgü anlamı olduğunu bilir, davranışlarının ve düşüncelerinin bundan kaynaklandığını kabul eder.
- Öğretmen empati sürecinde, öğrencisini saygıyla dinlemeli ve ona karşı olan davranış ve söylemleri tutarlı olmalıdır.
- Öğretmen, öğrencisinin anlattıklarını dinlerken göz teması kurmalı ve onu dinlediğini onaylayan sözcükler kullanmalıdır.
- Dinleme sırasında öğrencisinin sözlerini, onun okul ve aile yaşantısını düşünerek değerlendirme yapmalıdır.
- Öğrencisinin anlattıklarını beden dili ile beraber değerlendirmelidir.
- Öğrencisinin anlattıklarından çıkardığı duygu ve düşüncelerini uygun bir dille öğrencisine geri bildirimde bulunmalıdır.
- Öğretmen geri bildirim yaparken ses tonuna ve beden diline dikkat etmelidir.
- Öğrencisine geri bildirimde bulunacak olan öğretmen, öğrencisinin psikolojik durumunu ve uygun ortamı gözetmelidir.
- Geri bildirim kabul görmezse, öğrencisinin kendisini biraz daha fazla anlatması istenmelidir.

Öğretmenler, öğrencilerinin duygularını ifade edebilmelerine ve istenilen davranışları gösterebilmelerine yardım etmesi için empatik becerilerini geliştirerek bunu tutum haline getirmesi, eğitim-öğretimin kalitesi ve nitelikli öğrenci yetişmesi boyutunda oldukça önemlidir (Yüksel ve Adıgüzel, 2012). Öğrenciye rol model olan empatik becerisi yüksek öğretmenlerin bulunduğu sınıf atmosferindeki öğrenciler, olumlu sosyal davranış göstermeleri ve disiplin kurallarına daha fazla dikkat etmeleri beklenmektedir. Öğrenciler kendi duygu ve düşüncelerinin güven ortamında anlaşıldığını ve empatik iletişimin olduğu sınıf ortamında, kendilerini daha çok öğrenmeye ve geliştirmeye yönlendireceklerdir (Karakuş ve Tümkaya, 2015).

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeninde Empati

Beden eğitimi ve spor, bireyin fiziksel, zihinsel, ruhsal bütünlüğünü oluşturan niteliklerin ve genetik yapının en verimli düzeye ulaşması için hareketler yoluyla yapılan etkinliklerin tümüdür (Mirzeoğlu, 2011). Bireyin, fiziksel ve ruhsal sağlığını bedensel hareketler yoluyla geliştiren ve aynı zamanda bireyin sosyalleşmesini ve kişiliğinin doğru oluşmasında rol model olan kişiye de beden eğitimi ve spor öğretmeni denir (Lakot, 2015). Beden eğitimi ve spor öğretmeni bağlı bulunduğu eğitim kurumundaki öğrencilere beden eğitimi ile ilgili eğitim veren kişidir ve görevleri şunlardır (Yuvacı, 2015).

- Eğitim vereceği grubun düzeyine uygun ünitelendirilmiş yıllık planı yapar.
- Kendi ders saatinde yıllık planı uygular ve öğrencilere gerekli olan bilgi ve beceriyi kazandırır.
- Öğrencilerin performansını değerlendirir ve başarısını artırır.
- Öğrencilerin yeteneklerini geliştirici faaliyetler düzenler.
- Öğrencilerin becerilerine göre yönlendirme yaparak gelişimine destek olur.
- Alan ile ilgili yenilikleri ve gelişmeleri takip ederek bilgilerini güncel tutar.

Bu görevleri yerine getirmesi beklenen bir beden eğitimi ve spor öğretmenin bazı özelliklere sahip olması gerekir. Mesleki açıdan yeterli düzeyde bilgi ve beceriye sahip, sportmen, fiziki bakımdan iyi bir görüntüye sahip, sabırlı, özgüvene, mizah anlayışına, iyi bir ahlak ve görgüye sahip, ders esnasında öğrencileri ile ilgilenen, öğrencisini değerlendirirken objektif, disiplinli, geniş bakış açısına sahip, öğrenci düzeyine uygun ders işleyen, dersi zevkli bir hale getiren, eleştiriye açık, öğrencilerini anlayan ve iyi iletişime sahip öğretmen özellikleri, bir beden eğitimi ve spor öğretmeninden beklenen niteliklerdir (Mirzeoğlu, 2011).

Beden eğitimi ve spor dersleri bilindiği üzere hem teorik hem de uygulamalı olarak işlenmektedir. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerini, bir beceri hareketinin teorik kısmını anlatırken uygulamasını da öğrencilerin anlayabileceği seviyede gösterebilmesi öğrencileri ile olan iletişimine bağlıdır. İletişimin en güçlü ayağı olan empatinin beden eğitimi öğretmenleri tarafından sergilenen bir beceri davranışı haline gelebilmesi için yüksek empatik beceri düzeyine sahip olmaları gerekmektedir. Pala (2008), beden eğitimi öğretmenlerinin önemli rollerinden birinin, öğrencilerle empatik ilişkiler kurup, onların iç dünyalarına girerek olumlu ve güvenli bir öğrenme ortamı oluşturması olduğunu ifade etmiştir. Öğrenciler öğretmenler tarafından duygularının önemsendiğini fark ettiklerinde, öğretmenlerini sever, saygı duyar ve motive olurlar. Buna bağlı olarak derse katılımları ve artan motivasyonları sayesinde spor beceri performansları yükselir. Kısaca, empatik becerisi yüksek bir beden eğitimi ve spor öğretmenin, öğrencilerin isteklerini karşılayan bir öğretmen olacağı ve bunun sonucunda da istenilen eğitim-öğretim kalitesinin yakalanacağı söylenebilir.

GEREÇLER ve YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri araştırılmıştır. Bu araştırma ile değişkenlerin birbirleriyle ne düzeyde ilişkili olduğu incelenmiş ve bu durum betimlenmeye çalışılmıştır. Buna göre, bu araştırma karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişkisel tarama yönteminde betimsel bir çalışmadır.

Araştırma, tarama modellerinden karşılaştırma yolu ile ilişkisel tarama modeline uygundur. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu tür bir düzenlemede, aralarında ilişki aranacak değişkenler ayrı sembolleştirilir. Ancak bu sembolleştirme, ilişkisel bir çözümlenmeye olanak verecek şekilde yapılmak zorundadır. İlişkisel çözümlenme iki türlü yapılabilir. Bunlar, korelasyon türü ilişki ve karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişkilerdir. Karşılaştırma yolu ile ilişki belirlemede en az iki değişken vardır. Bunlardan birine göre gruplar oluşturulur, öteki (bağımlı) değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığına bakılır (Karasar, 2014).

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın evreni, Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören tüm öğrencilerdir. Araştırmada seçkisiz olarak belirlenen beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünün birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında öğrenim gören toplam 141 öğrenci bu araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Çizelge 1'de örnekleme oluşturan öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim ve meslek durumu, aktif olarak spor yapma ve spor yapma düzeyleri açısından dağılımları sunulmuştur.

Çizelge 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Özellikleri (n = 141)

Kişisel Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	60	42.6
Erkek	81	57.4
Sınıf Düzeyi		
1. Sınıf	37	26.2
2. Sınıf	41	29.1
3. Sınıf	33	23.4
4. Sınıf	30	21.3

Çizelge 1. (Devam) Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kişisel Özellikleri (n = 141)

Kişisel Özellikler	N	%
Annenizin Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	12	8.5
İlkokul	57	40.4
Ortaokul	20	14.2
Lise	38	27.0
Lisans ve Lisansüstü	14	9.9
Babanızın Eğitim Durumu		
Okur-yazar değil	4	2.8
İlkokul	42	29.8
Ortaokul	23	16.3
Lise	47	33.3
Lisans ve Lisansüstü	25	17.7
Annenizin Mesleği		
Ev hanımı	106	75.2
Memur	7	5.0
Emekli	2	1.4
Serbest meslek	14	9.9
İşçi	12	8.5
Babanızın Mesleği		
İşsiz	3	2.1
Memur	21	14.9
Emekli	51	36.2
Serbest meslek	38	27.0
İşçi	28	19.9
Aktif Olarak Spor Yapma Durumu		
Evet	96	68.1
Hayır	45	31.9
Spor Yapma Düzeyi		
Profesyonel	23	24.0
Amatör	65	67.7
Rekreatif	8	8.3

Çizelge 1'de görüldüğü gibi, araştırmanın çalışma evrenini oluşturan öğrencilerin % 42.6'sı kadın, %57.4'ü ise erkektir. Öğrenim görülen sınıf düzeyine ilişkin olarak, birinci sınıf öğrencileri %26.2, ikinci sınıf öğrencileri %29.1, üçüncü sınıf öğrencileri %23.4 ve dördüncü sınıf öğrencileri ise %21.3 oranında çalışma evreninde yer almıştır. Öğretmen adaylarının %8.5'ini annesinin okur-yazar olmadığı, %40.4'ü ilkokul, %14.2'si ortaokul, %27'si lise ve %9.9'u ise lisans ve lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Babalarının eğitim durumuna göre öğretmen adayları, %2.8'sinin okur-yazar olmadığını, %29.8'i ilkokul mezunu olduğunu, %16.3'ü ortaokul mezunu olduğunu, %33.3'ü lise mezunu olduğunu ve %17.7'si ise lisans ve lisansüstü mezunu olduğunu belirtmiştir. Annelerinin meslek durumuna göre öğretmen adaylarının %75.2'si ev hanımı olduğunu, %5'i memur olduğunu, %1.4'ü emekli olduğunu, %9.9'u serbest meslekle uğraştığını ve %8.5'i ise işçi olduğunu belirtmiştir. Babalarının meslek durumuna göre öğretmen adaylarının %2.1'i işsiz olduğunu, %14.9'u memur olduğunu, %36.2'si emekli olduğunu, %27'si serbest meslekle uğraştığını ve %19.9'u ise işçi olduğunu belirtmiştir. Aktif olarak spor yapma durumlarına göre öğretmen adaylarının %68.1'i aktif olarak spor yaptıklarını, %31.9'u ise spor yapmadıklarını belirtmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının %24'ü profesyonel olarak spor yaptıklarını, %67.7'si amatör olarak ve %8.3'ü ise rekreatif olarak spor yaptıklarını belirtmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada “Kişisel Bilgi Formu”, “Empatik Eğilim Ölçeği” ve “Empatik Beceri Ölçeği-B Formu” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini ölçmek için araştırmacı tarafından bir kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Bu form öğretmen adaylarının cinsiyeti, sınıf düzeyleri, anne ve baba eğitim durumları, anne ve baba meslek durumları, bölümü isteyerek seçip seçmeme, aktif olarak spor yapma durumları, spor yapma düzeyleri ve öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olup olmadığına ilişkin sorulardan oluşmuştur.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ), empatinin duygusal bileşenini ve bireylerin günlük yaşamdaki empati kurma potansiyellerini ölçmek amacıyla Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. EEÖ'nün bazı maddeleri, ben-merkezci iletişimin özelliklerini yansıtan maddelerden oluşmaktadır. EEÖ, Likert tipte bir ölçek olup, 20 sorudan oluşmakta ve her soruya 1'den 5'e kadar puan verilerek bireylerin o maddedeki görüşe ne ölçüde katıldıklarını belirtmektedir. EEÖ'nün sekiz maddesi, deneklerin “evet” işaretleme eğilimlerini dengelemek için negatif cümlelerden oluşmaktadır.

Puanlama:

Katılımcılar ölçekteki 20 soruya 1'den 5'e kadar puan vermektedirler. Ölçeğe ilişkin verilerin puanlanmasında ölçekte olumlu olarak düzenlenmiş 12 maddenin her biri için *tamamen aykırı* seçeneğine 1, *oldukça aykırı* seçeneğine 2, *kararsızım* seçeneğine 3, *oldukça uygun* seçeneğine 4, *tamamen uygun* seçeneğine

5; bunun dışında kalan sekiz (3., 6., 7., 8., 11., 12., 13. ve 15. madde) olumsuz madde için tam tersi bir puanlama yolu benimsenmiştir. Ölçekte alınacak en az puan 20, en fazla puan 100'dür. Toplam puan deneklerin empatik eğilim puanlarını ifade eder. Elde edilen puanın yüksek olması, empatik eğilimin yüksek olduğunu; düşük puanın elde edildiğinde de empatik eğilimin düşük olduğunu ifade eder.

Bu sonuçlar ayrıca sadece bu tez için gruplandırılarak aşağıdaki şekilde seviyeler belirlenmiştir.

Empatik Eğilim Düzeyi	
Düşük	20 - 46
Orta	47 - 73
Yüksek	74 - 100

Güvenirlilik:

EEÖ, Dökmen (1988) tarafından 70 kişilik bir öğrenci grubuna ölçeğin tekrarı yöntemiyle, üç hafta arayla iki defa uygulanmıştır. Bu uygulamadan elde edilen ölçeğin güvenirliliği $r=.82$ 'dir. Deneklerin ölçeğin tek ve çift maddelerinden aldıkları puanlar arasındaki ölçeği yarılama güvenirliliği $r=.86$ olarak bulunmuştur.

Bu araştırmada tekrarlanan güvenirlilik analizi sonucu, ölçeğin güvenirliliği “.73” olarak belirlenmiştir. Bu değer, araştırmalar için yeterli görülen “.70”lik standardından yüksek olduğu için, söz konusu ölçeğin bir bütün olarak araştırmalarda kullanılabilir nitelikte olduğu kanısına varılmıştır.

Geçerlik:

EEÖ'nün geçerlik çalışması yine Dökmen (1988) tarafından yapılmıştır. 24 kişilik bir denek grubunun EEÖ ve Edwards Kişisel Tercih Envanterinin “Duyguları Anlama” bölümünden aldıkları puanlar arasındaki ilişkinin geçerliği $r=.68$ olarak bulunmuştur.

Empatik Beceri Ölçeği-B Formu

Empatik Beceri Düzeyi (EBÖ), günlük yaşamla ilgili kısa paragraflarla ifade edilmiş altı ayrı psikolojik sorundan oluşmaktadır. Ölçeğin A ve B formları vardır. Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B formu, günlük yaşamla ilgili kısa paragraflarla ifade edilmiş altı ayrı durumdan oluşmaktadır. Verilen her bir durumun altında, bu durumdaki kişiye söylenebilecek birer cümlelik 12 tepki cümlesi yer almaktadır.

Günlük yaşamla ilgili verilen her bir durum için 12 empatik tepki, toplam 72 empatik tepki yazılı olarak deneğe sunulmaktadır. Bireylerin 12 tepki cümlelerinin içinden birinci önemli, ikinci önemli, üçüncü önemli ve dördüncü önemli tepkileri bulmaları istenmektedir. Bunun yanı sıra deneklerin “problemlerle ilgisiz” tepkiyi de bulmaları istenmektedir. Bu, bireylerin dikkatini kontrol etmek amacıyla konmuştur. Ölçekte toplam 6 tane ilgisiz tepki bulunmaktadır.

Puanlama:

Bireylerin her bir probleme ilişkin seçtikleri 4 tepki puanlanmakta ve her biri için bir ile on arasında değişen puanlar söz konusudur. Testin tamamından yani toplam 24 tepkiden aldıkları toplam puan dikkate alınmaktadır. Empatik Beceri Düzeyi Ölçeği puanı en düşük 62 en yüksek 219 olabilmektedir. Puanın yüksek olması, empati becerisinin yüksek olduğunu, düşük olması ise becerinin düşük olduğunu göstermektedir. Eğer denek, durumlara ilişkin belirlenen ilgisiz tepkilerden bir tanesini bile seçerse, ölçeği yeterince okumadığı gerekçesiyle formu değerlendirmeden çıkartılmaktadır.

Empatik Beceri Düzeyi Ölçeği Puanlama Anahtarı

	1. Problem	2. Problem	3. Problem	4. Problem	5. Problem	6. Problem
1. madde	3 puan	1 puan	3 puan	3 puan	8 puan	1 puan
2. madde	8 puan	7 puan	6 puan	3 puan	3 puan	3 puan
3. madde	3 puan	9 puan	3 puan	9 puan	2 puan	3 puan
4. madde	9 puan	6 puan	10 puan	- puan	7 puan	9 puan
5. madde	2 puan	10 puan	5 puan	3 puan	10 puan	10 puan
6. madde	7 puan	- puan	10 puan	10 puan	4 puan	3 puan
7. madde	4 puan	3 puan	4 puan	4 puan	3 puan	3 puan
8. madde	6 puan	10 puan	9 puan	10 puan	10 puan	6 puan
9. madde	10 puan	1 puan	3 puan	6 puan	6 puan	10 puan
10. madde	- puan	8 puan	2 puan	1 puan	9 puan	8 puan
11. madde	5 puan	4 puan	1 puan	4 puan	- puan	4 puan
12. madde	10 puan	4 puan	- puan	4 puan	9 puan	- puan

Bu sonuçlar ayrıca sadece bu tez için gruplandırılarak aşağıdaki şekilde seviyeler belirlenmiştir.

Empatik Beceri Düzeyi	
Düşük	62 - 114
Orta	115 - 166
Yüksek	167 - 219

Geçerlik:

Empatik Beceri Ölçeği-B Formu'nun geçerliliğini belirlemek amacıyla, klinik psikoloji ve psikolojik danışmada en az master derecesine sahip 14 kişilik bir gruba ve psikoloji eğitimi almamış 14 kişilik bir başka yüksek tahsilli gruba uygulanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde, birinci grubun tüm üyelerinin 7. ile 10. basamaklar arasında empatik tercihte buldukları, ikinci grubun empatik tercihlerinin ise 2. ile 8. basamaklar arasında dağıldığı görülmüştür. İki grubun

empatik beceri puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmış ve ölçeğin geçerliği bir örnek olduğu ($t=6,77$, $sd=26$, $p<0.001$) belirtilmiştir (Dökmen, 1988).

Güvenirlilik:

Güvenirliliğini belirtmek amacıyla, 80 kişilik bir gruba üç hafta arayla iki defa uygulanmış ve bu iki uygulamadan elde edilen ölçümler arasındaki ilişki ise $r=.91$ 'dir (Dökmen, 1988).

Verilerin Toplanması

2015-2016 Güz döneminde, “Kişisel Bilgi Formu”, “Empatik Eğilim Ölçeği” ve “Empatik Beceri Ölçeği-B Formu”ndan oluşan veri toplama araçları, Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünün birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarında öğrenimlerine devam eden öğrencilere araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Eksik ve yanlış olan anketler değerlendirmeye alınmamıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma ile ilgili analizlere başlamadan önce verilerin istatistiksel yönetime uygunluğunun tespiti için SPSS programı ile verilerin dağılımına bakılmış, dağılımın basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Çarpıklık, bir dağılımın normal dağılıma göre simetrik ya da çarpık olup olmadığının ölçüsüdür. Basıklık, normal dağılım eğrisinin ne kadar dik veya basık olduğunu göstermektedir (Özdamar, 2004). Alanyazında, bu değerlere ilişkin kesin kabul görmüş standart değerler olmamasına karşın Chou ve Bentler (1995) ve Curan ve ark. (1996), basıklık ve çarpıklık değerleri ± 2 ve ± 7 aralıklarında olduğunda, verilerin normal dağılım sergilediklerini belirtmişlerdir. Normal dağılım, her biri bir ortalama ve standart sapma değeri ile tanımlanabilen dağılımların bir kümesidir.

Çizelge 2'de Empatik Eğilim Ölçeği ve Empatik Beceri Düzeyi Ölçeği puanları basıklık ve çarpıklık açısından incelendiğinde, Chou ve Bentler (1995) ve Curan ve ark. (1996), ifade ettiği basıklık ve çarpıklık değerlerine göre verilerin normal bir dağılım gösterdikleri söylenebilir. Verilerin dağılımı incelendikten sonra, verilerin analizinde kullanılacak olan testlere karar verilebilmesi amacıyla homojen olup olmadığı incelenmiş ($Levene > 0.05$), verilerin homojen olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 2. Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Ölçeği Çarpıklık ve Basıklık Değerleri (n = 141)

	Çarpıklık		Basıklık	
	İstatistik	Standart Hata	İstatistik	Standart Hata
Empatik Eğilim	-.095	.204	.378	.406
Empatik Beceri	.065	.204	-.052	.406

Verilerin analizinde, araştırmanın amaçları ile ilintili olarak öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerine göre aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının empatik

eğilim ve empatik beceri düzeyi ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, anne ve baba eğitim durumları, anne ve baba meslek durumları, aktif olarak spor yapma durumlarına, spor yapma düzeylerine, bölümü isteyerek seçip seçmeme durumlarına ve öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olup olmadığına ilişkin durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Bağımsız örneklerde iki grubun karşılaştırılması için *t* testinden yararlanılmış; ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tercih edilmiştir. Ayrıca katılımcıların empatik eğilim düzeyleri ile empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin yorumlanması amacıyla pearson korelasyon analizi tercih edilmiştir. İstatistiksel çözümlerinin yapılması sürecinde anlamlılık düzeyi, .05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin incelemesinin amaçlandığı araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacına dönük soruların çözümü için toplanan verilerin istatistiksel teknikler kullanılarak çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın birinci alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini belirlemek için; öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanların, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular **Çizelge 3**'te verilmiştir.

Çizelge 3. Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puan Ortalamaları (n = 141)

	Denek Sayısı (n)	Min.	Max.	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma Ss
Empatik Eğilim	141	40	90	70.80	8.33
Empatik Beceri	141	85	173	127.44	17.89

Çizelge 3'e bakıldığında, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 70.80'dir. Öğretmen adaylarının empatik eğilim ölçeğinden alabilecekleri en düşük puanın 20, en yüksek puanın ise 100 olduğu düşünüldüğünde, öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının ortalama değerlerin üzerinde olduğu söylenebilir.

Empatik eğilimi yüksek olan bireyler karşısındakinin sıkıntısını daha kolay anlayacak ve ona uygun davranış gösterecekleri için kendi duygu durumunu daha rahat değiştirmeleri beklenebilir. Öğretmenlerin empatik eğilimlerinin yüksek düzeyde olması öğrencilerini daha kolay anlamalarına yol açacağı varsayılır. Bu durumda öğretmenin kendi davranışlarını öğrencilerine göre ayarlamalarına neden olacağı düşünülebilir. Öğretmenlerin empati kurma becerisinin çok önemli olduğu göz önüne alındığında, bu araştırmadan elde edilen sonucun yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Bu sonuca göre, empatinin etkili öğretimin ve iletişimin önemli bir özelliği olduğu dikkate alındığında beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerinin orta düzeyde olması etkili öğretim ve iletişim yapamadıkları anlamına gelebilir. Bu araştırmadan elde bu bulgu çeşitli araştırma sonuçları ile de paralellik göstermektedir. Bu araştırmalardan biri Aykora ve ark. (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Aykora ve ark. (2010), beden eğitimi ve

spor bölümü öğrencilerinin iletişim becerileri ile empatik eğilimlerini karşılaştırdıkları araştırmalarında, öğrencilerin orta düzey bir empatik eğilime sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Yaşar ve Erol (2015), okul öncesi eğitimi bölüm öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişkilerini inceledikleri araştırmalarının sonucunda, öğretmen adaylarının orta düzey bir empatik eğilime sahip olduklarını saptamışlardır. Öğretmen adaylarının empati kurma düzeylerinin incelendiği çalışmada, öğretmen adaylarının empatik eğilimin orta düzeyin biraz üzerinde olduğu saptanmıştır (Pala, 2008). İnel Manav (2008), hemşirelerin empatik eğilim ve becerilerini araştırdığı çalışmasında, hemşirelerin empatik eğilim puan ortalamasını 72.07 ile orta düzey olduğunu saptamıştır. Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerinin araştırıldığı çalışmada, öğretmenlerin empatik eğilim puanının 72.64 ile uygun olduğu görülmüştür (Akbulut ve Sağlam, 2010). Yüksel ve Adıgüzel (2012), atanmış ve atanamayan öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerini araştırdıkları çalışmalarında, atanamayan öğretmenlerin orta düzey empatik eğilime sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Engin ve Genç (2015), sınıf öğretmeni adaylarının empatik eğilimlerini inceledikleri çalışmalarının sonucuna göre, öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 71.38 ile yüksek düzey bir empatik eğilime sahip olduklarını, fakat bir öğretmene göre yeterli bir empatik eğilim düzeyi olmadığını ortaya koymuşlardır. Çelikkaleli ve Avcı (2015), öğretmenlerin empatik eğilimi ve sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışları arasındaki ilişkisini inceledikleri çalışmalarında öğretmenlerin orta düzey bir empatik eğilime sahip oldukları sonucuna varmışlardır. Gülle (2015), beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin bölümlerine göre eleştirel düşünme ve empati kurma düzeylerini incelediği çalışmasında, 6292 öğrencinin empatik eğilim puan ortalamasını 67.48 olarak hesaplamış ve bu sonuca göre, öğrencilerin empatik eğilimlerinin orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Özel eğitim alanında görevli öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmada, öğretmenlerin empatik eğilim puan ortalamasının 73.00 ile orta düzey bulunmuştur (Aydın ve Karkaç, 2015). Gürsel (2016), branş öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasının sonucunda, öğretmenlerin empatik eğilim puan ortalamasını 72.85 ile orta düzey olarak değerlendirmiştir. Araştırmanın bu sonucu, Aykora ve ark. (2010), Yaşar ve Erol (2015), Pala (2008), İnel Manav (2008), Akbulut ve Sağlam (2010), Yüksel ve Adıgüzel (2012), Engin ve Genç (2015), Çelikkaleli ve Avcı (2015), Gülle (2015), Aydın ve Karkaç (2015) ve Gürsel (2016) tarafından elde edilen empatik eğilim düzeylerinin orta düzeyde olduğu bulgusunu destekler niteliktedir.

Çizelge 3'te, öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.44 olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının empatik beceri ölçeğinden alabilecekleri en düşük puanın 62, en yüksek puanın ise 219 olduğu düşünüldüğünde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının ortalama düzeyde olduğu görülmektedir.

Öğretmenlik mesleği göz önüne alındığında, araştırma sonucunda elde edilen empatik beceri puan ortalamasının yeterli olmadığı söylenebilir. Bu sonucun oluşmasında, öğretmen adaylarının eğitim hayatı süresince yeterli empati eğitimi almadıkları ve lisans öğrenimi sırasında empatinin mesleki açıdan önemini yeterince kavrayamadıkları söylenebilir. Empati becerisi öğretilebilir bir kavram

olduğu için beden eğitimi ve spor öğretmenliği programlarına çeşitli öğretim teknikleriyle dâhil edilmesi düşünülebilir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgu, çeşitli araştırmacılar tarafından da desteklenmektedir. Yiğitbaş ve ark. (2013), sağlık eğitimi alan bir grup ön lisans ve lisans öğrencisinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini değerlendirdikleri araştırmalarında, öğrencilerin empatik beceri puan ortalamasının orta düzeyin altında olduğunu saptanmışlardır. Yiğiter (2008), kocaeli ilindeki orta öğretim kurumlarında çalışan 103 beden eğitimi ve spor öğretmenin empatik beceri düzeylerini incelediği araştırmasının sonucuna göre, öğretmenlerin empatik beceri puan ortalamasının orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Alçay (2009), birbirinden farklı eğitim kademesindeki okullarda çalışan toplam 402 öğretmen ve yöneticinin empatik becerilerini karşılaştırdığı araştırmasında, yönetici ve öğretmenlerin empatik beceri puan ortalamasını 129.75 ile orta düzey olarak belirtmiştir. Pekdoğan (2015), okul öncesi öğretmen adaylarının empatik becerileri ve kararsızlık becerilerinin değerlendirmesini yaptığı çalışmasında, öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Ercoşkun (2005), sınıf öğretmenliği öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmasında, öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamalarını 140.90 ile orta düzeyde bulmuştur. İnel Manav (2008), hemşirelerin empatik eğilim ve becerilerini araştırdığı çalışmasında, hemşirelerin empatik beceri puan ortalamasını 143.81 ile orta düzeyde olduğunu belirtmiştir. Aktarılan sonuçlar, bu araştırmada elde edilen empatik beceri puan ortalamasının orta düzeyde olduğu bulgusu ile tutarlılık göstermektedir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın ikinci alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının cinsiyete göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; *t* testi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular Çizelge 4’te verilmiştir.

Çizelge 4. Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlerine Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	<i>t</i> Değeri	Anlamlılık Düzeyi (<i>p</i>)
Empatik Eğilim	Kadın	60	72.30	9.18	1.854	.07
	Erkek	81	69.69	7.51		
Empatik Beceri	Kadın	60	128.02	18.89	.329	.74
	Erkek	81	127.01	17.22		

Çizelge 4'te, cinsiyetlere göre öğretmen adaylarının empatik eğilim ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Buna göre, kadın öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamalarının 72.30 ve erkek öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının da 69.69'dur. Hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının empatik eğilim puanlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak empatik eğilim puan ortalaması açısından kadın öğretmen adaylarının puan ortalamalarının erkek öğretmen adaylarının puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, kadın ve erkek öğretmen adaylarının empatik eğilim ($t=1.854$; $p=.07$; $p>.05$) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Sonuç olarak öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre empatik eğilim düzeylerinin farklılık göstermediği diğer bir ifade ile benzer düzeyde olduğu söylenebilir.

Araştırmada, kadın öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin erkek öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun kadın öğretmen adaylarının, karşısındakinin duygu ve düşüncelerini anlama, kendilerini onların yerine koyabilme eğiliminin erkeklere göre daha yüksek olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Kadınların empatik eğilimlerinin erkeklerden daha yüksek olmasına karşın bu farkın anlamlı olmadığı görülmektedir. Ebeveynlerin, kız ve erkek çocuklarını benzer tarzda yetiştirmeleri ve günümüz hayat şartlarında, kadın ve erkeklerin sahip oldukları rol, sorumluluklar ve iş yaşamı birbirine daha çok yaklaştırmaya başlamıştır. Bu durumun, öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılığın oluşmamasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen bu sonuç benzer araştırma sonuçları ile de tutarlılık göstermektedir. Erkmek (2007), beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören 361 öğrenci ile empatik eğilimlerinin sporda tercih ettikleri lider davranışlarını karşılaştırdığı çalışmasının sonucunda, öğrencilerin empatik eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark oluşturmadığını ($t=1.045$; $p=.0247$; $p>.05$), ortaya koymuştur. Bu sonuç, araştırmanın bu bulgusu ile örtüşmektedir. Empatik eğilim ile cinsiyet ilişkisini inceleyen diğer çalışmalara bakıldığında, Yılmaz ve Akyel (2008), 196 beden eğitimi öğretmen adayının empatik eğilim düzeylerini araştırdıkları çalışmalarının sonucunda, cinsiyetin öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyine etkisinin olmadığını ($t=.853$; $p=.395$; $p>.05$) ortaya koymuşlardır. Şahin ve Yeşil (2010), sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin empatik eğilim ve sosyal beceri düzeylerini 96 katılımcı ile araştırdıkları çalışmalarının sonucunda, öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerine cinsiyetin etkisinin olmadığını ($t=-.737$; $p=.463$; $p>.05$) ortaya koymuşlardır. Maden ve Durukan (2011), 138 Türkçe öğretmeni adayının empatik eğilim düzeylerini cinsiyet değişkenine göre incelediği çalışmalarında, öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin cinsiyete göre anlamlı ($t=.203$; $p=.0839$; $p>.05$) bir farklılığın olmadığını saptamışlardır. 151 elit üniversiteli tenisçinin empatik eğilim düzeylerinin incelendiği çalışmada, tenis oyuncularının cinsiyet alt boyutunun empatik eğilim düzeylerini etkilemediği ($t=.275$; $p=.780$; $p>.05$) ifade edilmiştir (Karabulut ve Pulur, 2013). Baydar Posluoğlu (2014), 481 ilköğretim öğretmenin iletişim yeterlilikleri ile empati kurma becerileri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, öğretmenlerin empatik eğilimlerinin cinsiyete göre

($t=1.08$; $p=.279$; $p>.05$) anlamlı bir farkın oluşmadığı görülmüştür. Okul öncesi ve sınıf öğretmenliğinde öğrenim gören 124 öğrencinin empatik eğilimlerinin bazı değişkenlere göre değerlendirmesinin yapıldığı çalışma sonucunda, öğrencilerin empatik eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre ($t=-1.148$; $p=.253$; $p>.05$) farklılaşmadığı saptanmıştır (Onay ve ark., 2015). Engin ve Genç (2015), 205 sınıf öğretmeni adayının empatik eğilimlerini inceledikleri çalışmalarında, öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin cinsiyete göre ($t=.585$; $p=.559$; $p>.05$) farklılaşmadığını vurgulamışlardır. Okul öncesi eğitimi bölümünde öğrenim gören 209 öğrencinin empatik eğilim düzeyleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelenmiş ve cinsiyetin empatik eğilim düzeyini etkilemediği ($t=.25$; $p=0.81$; $p>.05$) görülmüştür (Yaşar ve Erol, 2015). Çelikkaleli ve Avcı (2015), öğretmenlerin empatik eğilimi ve sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışları arasındaki ilişkilerini inceledikleri çalışmalarında, 320 öğretmenin empatik eğilimlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya ($U=11138.000$, $p>.05$) koymuşlardır. Diğer bir çalışmada da, 149 sosyal bilgiler öğretmen adayının empati düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre değerlendirdiği ve sonuç olarak anlamlı bir farklılığın ($t=1.366$; $p=.17$; $p>.05$) olmadığı görülmüştür (Kaya, 2016).

Çizelge 4'te, cinsiyetlere göre öğretmen adaylarının empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde, hem kadın öğretmen adaylarının ($\bar{x}=128.02$) hem de erkek öğretmen adaylarının ($\bar{x}=127.01$) puanlarının orta düzeyde olduğu, ancak kadın öğretmen adaylarının ortalamasının erkek öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, kadın ve erkek öğretmen adaylarının empatik beceri ($t=.329$; $p=.74$; $p>.05$) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre empatik beceri düzeylerinin benzer düzeyde olduğu söylenebilir. Empatik becerinin eğitim ile artırıldığı düşünüldüğünde, bu araştırmadan elde edilen sonucun bir nedeni olarak hem kadın hem de erkek öğretmen adaylarının benzer eğitim seviyelerinden geçmiş olmaları ve beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerine giriş koşullarının da aynı olmasından kaynaklanabileceği söylenebilir.

Araştırmanın cinsiyet bulgusundan elde edilen sonucu destekleyen diğer araştırma bulguları şunlardır. Korkmaz ve ark. (2003) tarafından yapılan, beden eğitimi ve spor bölümünden 388 öğrencinin empatik beceri düzeylerini inceledikleri çalışmada, öğrencilerin empatik becerileri cinsiyete göre anlamlı bir fark ($t=.51$; $p=.62$; $p>.05$) oluşturmadığı sonucu araştırmanın bu bulgusu ile tutarlıdır. Alisananoğlu ve Köksal (2000) tarafından yapılan, gençlerin ben durumları ve empatik becerilerini inceledikleri çalışmalarının sonucuna göre, cinsiyetin empatik beceri üzerinde (erkek $\bar{x} = 128.00$; bayan $\bar{x} = 130.00$; $t=1.61$) herhangi bir farklılığa neden olmadığı görülmüştür. Müzik eğitimi alan 206 ergenin empatik becerilerinin cinsiyete göre incelendiği çalışmada, ergenlerin empatik becerileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ($t=.03$; $p=.08$; $p>.05$) vurgulanmıştır (Köksal, 2000). 200 üniversite öğrencisinin empatik becerilerinin incelendiği bir çalışmada, öğrencilerin cinsiyetine göre empatik becerilerinde anlamlı bir değişiklik olmadığı görülmüştür (Dinçyürek, 2004). Ercoşkun (2005), sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 271 öğrencinin

empatik becerilerini bazı değişkenlere göre incelediği çalışmasında, retmen adaylarının empatik becerilerinin cinsiyete göre anlamlı olmadığını ($t=.174$; $p=.86$; $p>.05$) ortaya koymuştur. Orta retim düzeyinde görevli 103 beden eğitimi ve spor retmeninin empatik beceri düzeylerinin incelendiği araştırmada, beden eğitimi spor kadın ($\bar{x} = 133.026$) ve erkek ($\bar{x} = 136.25$) retmenlerin empatik beceri puanlarının arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Yiğiter, 2008). Genç ve Kalafat (2008), retmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirmesini yaptıkları çalışmalarında, 360 retmen adayının empatik becerilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark ($t=.183$) oluşturmadığını ortaya koydular. Alçay (2009), farklı okul türlerinde görev yapan toplam 402 yönetici ve üretmenin empatik becerilerini karşılaştırdığı çalışmasında, yönetici ve retmenlerin empatik becerilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ($t=1.924$; $p=.55$; $p>.05$) saptamıştır. Genç ve Kalafat (2010) tarafından yapılan araştırmada, 360 retmen adayının empatik becerileri ile problem çözme becerileri incelenmiş ve retmen adaylarının empatik becerilerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ($t=-1.33$; $p=.183$; $p>.05$) belirtmişlerdir. şahin ve nvar (2011), Burdur eğitim fakültesinden 317 rencinin empatik becerilerini ve kişilik özelliklerini inceledikleri çalışmalarının sonucunda, eğitim fakültesi rencilerinin empatik beceri puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı farklılığın olmadığını ($t=.734$; $p=.464$; $p>.05$) belirtmişlerdir. Demir (2012), 155 sınıf retmeni adayının empatik becerilerini araştırdığı çalışmasında, retmen adaylarının empatik becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık ($t=.299$; $p=.765$; $p>.05$) oluşturmadığı görülmüştür. Elikesik ve Alım (2013) tarafından, sosyal bilgiler retmenlerinin cinsiyet değişkenine göre empatik becerilerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmaya 94 retmen katılım sağlamıştır. Araştırmanın sonucuna göre, retmenlerin cinsiyetlerinin empatik beceri düzeylerine etkisinin ($t=-1.267$; $p=.208$; $p>.05$) olmadığı bulunmuştur. Karakuş ve Tümkaya (2015), 293 sınıf retmeninin cinsiyete göre empatik beceri düzeylerini incelediği araştırmalarında, retmenlerin empatik beceri düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki ($U=9422$; $p=.519$; $p>.05$) bulunamamıştır. 218 okul öncesi eğitimi retmen adayının empati kurma becerileri ile mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir araştırmada da, retmen adaylarının empati kurma beceri düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark ($t=216$; $p=.208$; $p>.05$) bulunamamıştır (şen, 2016).

Bu araştırma sonuçlarının çoğunda farklılığın anlamsız, ancak kadınların erkeklerden daha yüksek empatik beceri ortalamasına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, kadınların erkeklere oranla olaylara daha çok duygusal tepki gösterdikleri genel kabulüne de uygundur (Dökmen, 2013).

nc Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor retmenliği Bölümünde ğrenim gören retmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın nc alt problemi, “Beden eğitimi ve spor retmeni adaylarının sınıf düzeyine göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti.

Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular **Çizelge 5**'te verilmiştir.

Çizelge 5. Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	1. Sınıf	37	69.83	7.12	.845	.47
	2. Sınıf	41	69.78	8.32		
	3. Sınıf	33	71.79	9.09		
	4. Sınıf	30	72.30	8.90		
Empatik Beceri	1. Sınıf	37	128.14	17.19	.935	.43
	2. Sınıf	41	130.14	18.82		
	3. Sınıf	33	127.39	16.71		
	4. Sınıf	30	123.00	18.72		

Çizelge 5'te, sınıf düzeylerine göre öğretmen adaylarının empatik eğilim ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Öğretmen adaylarının empatik eğilimlerin sınıf düzeyine göre incelendiğinde, 1. sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 69.83, 2. sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 69.78, 3. sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 71.79 ve 4. sınıf öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması da 72.30'dur. Empatik eğilim puanlarının varyanslarının homojenliği test edilmiş ve varyansların homojenliğine dayanarak ortalamalar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre empatik eğilim düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .845 olarak hesaplanmıştır ($F < 1$; $p > .05$). Buna göre, öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre empatik eğilim puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre empatik eğilim puan ortalamaları incelendiğinde, sınıf düzeyi yükseldikçe empatik eğilim puanının arttığı saptanmıştır. Buna göre, 1. ve 2. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının puanlarının, 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının puanlarından daha düşüktür. Bu sonucun, 2., 3. ve 4. sınıfta öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin okutulmaya başlanmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Yılmaz ve Akyel (2008) ve Ercoşkun (2005) tarafından yapılmış çalışmalarda, empatik eğilim düzeyinin sınıf değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını, ancak en yüksek ortalama değer 4. sınıf ve en düşük ortalama değer 1. sınıf öğrencilerine ait olduğu sonucunu bulmuşlardır. Sınıf düzeyi bulgusuna göre elde edilen sonuçlar

ile Yılmaz ve Akyel (2008) ve Ercoşkun (2005), tarafından yapılmış olan çalışmaların sonuçları tutarlılık göstermektedir.

Diğer araştırmalar incelendiğinde, Yaşar ve Erol (2015), 209 okul öncesi eğitimi öğretmen adayının empatik eğilim düzeyleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin sınıf düzeyine göre ($F=.852$; $p=.467$; $p>.05$) farklılık göstermediğini ortaya koymuşlardır. Probleme dayalı eğitim (PDÖ) gören 192 hemşirelik öğrencisinin empatik eğilim ve becerilerinin incelendiği çalışmada, öğrencilerin empatik eğilim puan ortalamasının sınıf düzeyine göre farklılık göstermediği ($F=1.774$, $p>.05$) anlaşılmıştır (Mete ve Gerçek, 2005). Rehber (2007), 755 ilköğretim öğrencisinin empatik eğilim düzeyleri ile çatışma çözme davranışlarını incelediği araştırmasının sonucunda, öğrencilerin empatik eğilimlerinin sınıf düzeyine göre farklılık göstermediğini ($F=.59$; $p=.55$; $p>.05$) saptamıştır. 196 beden eğitimi öğretmen adayının empatik eğilim düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelendiği çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark ($F=.421$; $p=.738$; $p>.05$) oluşturmadığı görülmüştür (Yılmaz ve Akyel, 2008). Durakoğlu ve Gökçearslan (2010) tarafından yapılan çalışmada, lise öğrencilerinin empatik eğilim düzeyinin çeşitli değişkenlerle olan ilişkileri incelenmiş ve araştırmaya katılan 112 öğrencinin empatik eğilim düzeyleri buldukları sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık ($F=1.367$; $p=.259$; $p>.05$) göstermemiştir. Başka bir çalışmada Gülle (2015), beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin bölümlerine göre eleştirel düşünme ve empati kurma düzeylerini incelemiş ve 6292 öğrencinin empatik eğilim düzeyleri ile sınıf değişkeni arasında ($F=.950$; $p=.415$; $p>.05$) anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Çizelge 5'te, sınıf düzeylerine göre öğretmen adaylarının empatik beceri ölçeceğinden aldıkları puanların dağılımı incelendiğinde, 1. sınıf öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 128.14, 2. sınıf öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 130.10, 3. sınıf öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.39 ve 4. sınıf öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 123.00 olduğu görülmektedir. Empatik beceri puanlarının varyanslarının homojenliği test edilmiş ve ortalamalar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre empatik beceri düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .935 olarak hesaplanmıştır ($F<1$; $p>.05$). Bu sonuca göre, öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri ile empatik beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırmada, öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre empatik beceri puan ortalamalarının sınıf düzeyi yükseldikçe düştüğü saptanmıştır. Rekreasyon, antrenörlük ve yöneticilik bölüm mezunlarına tanınan pedagojik formasyon eğitimi sertifikasıyla beden eğitimi ve spor öğretmeni olma hakkının verildiği bilinmektedir. Önceden var olan atanma gücünün diğer beden eğitimi bölümlerine tanınan bu hakla "KPSS" rekabetinin daha da arttığı ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan öğretmen atamalarında adayların kontenjan ve atama tarihleri hakkında sürekli belirsizlik yaşanmasının, öğretmen adaylarının sınıf

düzeyleri yükseldikçe atanmama kaygısı ve bu kaygıya bağlı olarak umutsuzluk, stres ve depresyon gibi psikolojik problemler yaşadığı söylenebilir. Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin sınıf düzeyine göre empatik becerilerinin düşük olmasının ve istatistiksel olarak anlamlı farklılığın oluşmamasında, bu psikolojik problemlerin etkili olduğu söylenebilir. Nitekim öğretmen adaylarında oluşan kaygı ve depresyon, empatik becerilerinin gelişimini olumsuz etkilemektedir (Dökmen, 2013). Buna göre, gelecekte başarılı bir öğretmen olmak isteyen öğretmen adaylarının, gelecek kaygısı taşıyanlara göre hayata daha umutla baktıkları ve empatik davranabildikleri söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen bu sonuç, diğer araştırma sonuçları ile de paralellik göstermektedir. Şen (2016), okul öncesi 218 öğretmen adayının eleştirel düşünme eğilimleri, empati kurma becerileri ve mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkisini incelediği çalışmasında, öğretmen adaylarının empatik beceri puanının sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark oluşturmadığını ortaya koymuştur. Müzik eğitimi alan 206 ergenin empatik becerilerinin sınıf düzeyine göre incelendiği bir çalışmada, ergenlerin empatik becerileri ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ($F=.94$; $p=.393$; $p>.05$) vurgulanmıştır (Köksal, 2000). Sağlık yüksekokulunda öğrenim gören 157 öğrencinin empatik becerileri ile problem çözme becerileri karşılaştırmış ve sınıf düzeyi ile öğrencilerin empatik beceri düzeyleri arasındaki farkın önemsiz olduğu ($t=-1.112$; $p>.05$) görülmüştür (Yurttaş, 2001). Genç ve Kalafat (2008), öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirmesini yaptıkları çalışmalarında, 360 öğretmen adayının empatik becerilerinin öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık ($t=.975$; $p>.05$) bulunamamıştır. Bir diğer çalışmada, 274 ilköğretim öğrencisinin bazı psiko-sosyal değişkenlere göre empatik beceri düzeyleri incelenmiş ve öğrencilerin empatik becerilerinin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık ($t=1.18$; $p=.188$; $p>.05$) oluşturmadığı görülmüştür (Küçükkaragöz ve ark., 2011).

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın dördüncü alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının annelerinin eğitim durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?” şeklinde ifade edilmişti.

Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumlarına göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular **Çizelge 6**'da verilmiştir.

Çizelge 6. Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	Okur-yazar değil	12	65.41	6.27	1.847	.12
	İlkokul mezunu	57	71.56	7.05		
	Ortaokul mezunu	20	72.85	8.56		
	Lise mezunu	38	69.97	8.66		
	Lisans ve Lisansüstü mezun	14	71.64	11.85		
Empatik Beceri	Okur-yazar değil	12	129.25	12.90	.158	.96
	İlkokul mezunu	57	128.28	20.43		
	Ortaokul mezunu	20	127.65	15.51		
	Lise mezunu	38	125.63	17.79		
	Lisans ve Lisansüstü mezun	14	127.07	15.41		

Çizelge 6'da, annelerinin eğitim durumlarına göre öğretmen adaylarının hem empatik eğilim ölçeğinden hem de empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumlarına göre empatik eğilim düzeyleri açısından incelendiğinde, anneleri okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 65.41, anneleri ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 71.56, anneleri ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 72.85, anneleri lise mezunu olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 69.97 ve anneleri lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 71.64'tür. Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumlarına göre empatik beceri düzeyleri incelendiğinde de, anneleri okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 129.25, anneleri ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 128.28, anneleri ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.65, anneleri lise mezunu olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 125.63 ve anneleri lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.07 olduğu görülmüştür.

Çizelge 6'da öğretmen adaylarının hem empatik eğilim hem de empatik beceri puanlarının varyanslarının homojenliği test edilmiş ve varyansların homojenliğine dayanarak ortalamalar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumlarına göre empatik eğilim düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 1.847 olarak hesaplanmıştır ($F > 1$; $p > .05$). Ayrıca öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerinin tek yönlü

varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .158 olarak hesaplanmıştır ($F < 1$; $p > .05$). Buna göre, öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumlarına göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Empatik eğilim, doğuştan getirilen bir özellik olmakla beraber bunun oluşumu ve gelişiminde ailenin yetiştirme tarzı ve tutumu oldukça önemlidir. Aile ortamında yetiştirilen çocuğun bakım ve eğitimini en çok üstlenen kişi hiç şüphesiz annedir. Çocuğun ilk öğretmeni konumunda olan anne, çocuğunun karakter yapısının oluşumunda bir eğitmen kimliği ile babadan daha önde olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin, annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir fark oluşturulmamasında, annelerin öğretmen adaylarını yetiştirirken onlarla yeteri düzeyde empati kuramadığından kaynaklandığı söylenebilir. Lisans ve lisansüstü mezunu annelere sahip olan öğretmen adaylarının empatik eğilimleri, anneleri okur-yazar olmayan öğretmen adaylarına göre yüksek olmasına karşın empatik beceri düzeylerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesi düşük annelerin çocuklarını denetleme ve kendisindeki eğitim eksikliğini çocuğunu okutarak giderme ihtiyacından dolayı çocuğu ile daha fazla ilgilenmesi aralarındaki iletişimi besleyen önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe, annelerin çocuklarına olan ilgi ve sevgisinin azaldığını ve beklentilerin yüksek olduğu için de çocuklarını daha çok cezalandırmaktadırlar (Güneysu, 1982). Böyle baskı ve cezanın fazla olduğu bir ailede yetişen çocuğunda istenilen empati becerisine sahip olamayacağı ve bu durumun beden eğitimi ve spor öğretmenliğinde öğrenim gören öğrenciler içinde benzerlik gösterdiği düşünülmektedir.

Diğer çalışmalara bakıldığında da annelerin eğitim düzeyine göre empatik eğilim ve empatik becerilerin anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Araştırmanın bu bulgusu ile Genç ve Kalafat (2010), öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile problem çözme becerilerini inceledikleri araştırmaları ile benzerlik göstermektedir. Araştırmanın sonucunda, öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumuna göre empatik eğilimlerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı ($F = 1.442$; $p = .220$; $p > .05$) saptanmıştır. Literatürdeki diğer araştırmalar incelendiğinde, Gülle (2015), 6292 beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencisinin bölümlerine göre eleştirel düşünme ve empati kurma düzeylerini incelediği çalışmasında, öğrencilerin empatik eğilim düzeyi ile annelerinin eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını ortaya koymuştur ($F = 1.991$; $p = .077$; $p > .05$). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin incelendiği benzer bir çalışmada, 197 öğrencinin empatik becerileri ile annelerinin eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın ($F = .882$; $p = .416$; $p > .05$) olmadığı görülmüştür (Tekin ve Güllü (2010). Genç ve Kalafat (2008), öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirmesini yaptıkları çalışmalarında, 359 öğretmen adayının empatik beceri düzeylerinin, annelerinin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık ($F = 1.442$; $p = .220$; $p > .05$) bulunamamıştır. Şen (2016), okul öncesi 218 öğretmen adayının empati kurma becerileri ile mesleki kaygı düzeyleri arasındaki ilişkisini incelediği araştırmasında, öğretmen adaylarının empatik becerileri ile annelerinin eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ($p = .123$; $p > .05$) vurgulamıştır.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın beşinci alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının babalarının eğitim durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumlarına göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular Çizelge 7’de verilmiştir.

Çizelge 7. Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	Okur-yazar değil	4	64.00	8.52	.904	.46
	İlkokul mezunu	42	70.14	7.28		
	Ortaokul mezunu	23	71.74	8.50		
	Lise mezunu	47	70.96	9.08		
	Lisans ve Lisansüstü mezun	25	71.84	8.37		
Empatik Beceri	Okur-yazar değil	4	127.75	10.71	1.862	.12
	İlkokul mezunu	42	129.21	17.45		
	Ortaokul mezunu	23	119.74	19.35		
	Lise mezunu	47	126.60	18.55		
	Lisans ve Lisansüstü mezun	25	133.08	15.22		

Çizelge 7’de, babalarının eğitim durumlarına göre öğretmen adaylarının hem empatik eğilim ölçeğinden hem de empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumlarına göre empatik eğilim düzeyleri açısından incelendiğinde, babaları okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 64.00, babaları ilkokul mezunu olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 70.14, babaları ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 71.74, babaları lise mezunu olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 70.96 ve babaları lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 71.84’tür. Ayrıca öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumlarına göre empatik beceri düzeyleri incelendiğinde de, babaları okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.75, babaları ilkokul mezunu olan öğretmen

adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 129.21, babaları ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 119.74, babaları lise mezunu olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 126.60 ve babaları lisans ve lisansüstü mezunu olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 133.08 olduğu görülmüştür.

Çizelge 7'de, öğretmen adaylarının hem empatik eğilim hem de empatik beceri puanlarının varyanslarının homojenliği test edilmiş ve varyansların homojenliğine dayanarak ortalamalar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumlarına göre empatik eğilim düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .904 olarak hesaplanmıştır ($F < 1$; $p > .05$). Ayrıca öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 1.862 olarak hesaplanmıştır ($F > 1$; $p > .05$). Buna göre, öğretmen adaylarının babalarının eğitim durumlarına göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Gelişen ve değişen toplum yapısıyla beraber anne-babaların da eğitimi ve çocuk yetiştirme tarzları değişmektedir. Çocuğun bakım ve eğitiminde en çok annenin ön plana çıktığı dönemlerden, babanın çocuk bakımında ve eğitiminde en az anne kadar ilgilendiği günümüze kadar oldukça fazla değişimlerin olduğu bilinmektedir. Araştırmanın bu bulgusuna göre, babaların eğitim durumunun, çocuklarını yetiştirirken onlara empatik beceri kazandırılmasında farklı bir etki oluşturmadığı düşünülmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, babanın eğitim düzeyine göre öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Araştırmanın bu bulgusu ile Gülle (2015) tarafından yapılmış olan, beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin bölümlerine göre eleştirel düşünme ve empati kurma düzeylerini incelediği çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Araştırmanın sonucuna göre, 6292 öğrencinin empatik eğilim düzeyinin, babalarının eğitim durumuna göre farklılık göstermediğini ($F = 1.471$; $p = .196$; $p > .05$) belirtmiştir. 493 ilköğretim öğrencisinin algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve öğrencilerin empatik eğilimi ile babalarının öğrenim durumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı ($p = 0.556$; $p > .05$) saptanmıştır (Köseoğlu, 2013). Diğer bir çalışmada da Şahin ve Yeşil (2010), sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin sosyal beceri ve empatik eğilim düzeylerini 96 katılımcı ile inceledikleri çalışmaları sonucunda, öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri ile babalarının eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını ($F = -.423$; $p = .656$; $p > .05$) saptamışlardır.

Empatik beceri düzeyi ile babalarının eğitim durumlarının incelendiği çalışmalara bakıldığında, öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada, babalarının eğitim durumu değişkenine göre 359 öğretmen adayının empatik beceri düzeylerinde anlamlı bir farklılığın oluşmadığı ($F = .387$; $p = .818$; $p > .05$) görülmüştür (Genç ve Kalafat, 2008). Ercoşkun (2005), sınıf öğretmeliği bölümü öğrencilerinin empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirdiği araştırmasında, 271 sınıf öğretmenliği öğrencisinin

empatik beceri puanının sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark oluşturmadığını ($F=.818$; $p=.515$; $p>.05$) ortaya koymuştur. İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin ana baba tutumları ve özsaygı ile olan ilişkisinin incelendiği araştırmada, babalarının öğrenim durumuna öğrencilerin empatik beceri puanları arasında anlamlı farkın olmadığı ($p=.16$; $p>.05$) bulunmuştur (Çetin, 2008). Benzer bir çalışmada Çetin ve Aytar (2012), ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeyleri ile algıladıkları anne baba tutumlarını incelemişler ve babaların öğrenim durumuna göre öğrencilerin empatik beceri puanlarının farklılaşmadığını ($p=.16$; $p>.05$) saptamışlardır. Başka bir çalışmada da, 218 okul öncesi öğretmen adayının empatik becerileri ile mesleki kaygı düzeylerinin arasındaki ilişki incelenmiş ve sonuç olarak, öğretmen adaylarının babalarının eğitim düzeyi ile empatik becerileri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ($F=1.98$; $p=.12$; $p>.05$) belirtilmiştir (Şen, 2016).

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın altıncı alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının annelerinin meslek durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?” şeklinde ifade edilmişti.

Öğretmen adaylarının annelerinin meslek durumlarına göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8. Öğretmen Adaylarının Annelerinin Meslek Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	Ev hanımı	106	70.56	7.36	.776	.54
	Memur	7	67.71	14.90		
	Emekli	2	71.50	.70		
	Serbest meslek	14	74.00	11.17		
	İşçi	12	70.83	8.79		
Empatik Beceri	Ev hanımı	106	127.55	17.94	.944	.44
	Memur	7	120.00	13.56		
	Emekli	2	138.50	2.12		
	Serbest meslek	14	132.42	19.58		
	İşçi	12	123.08	18.27		

Çizelge 8'de, annelerinin meslek durumlarına göre öğretmen adaylarının hem empatik eğilim ölçeğinden hem de empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Öğretmen adaylarının annelerinin meslek durumlarına göre empatik eğilim düzeyleri açısından incelendiğinde, anneleri ev hanımı olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 70.56, anneleri memur olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 67.71, anneleri emekli olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 71.50, anneleri serbest meslekle uğraşan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 74.00 ve anneleri işçi olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 70.83'tür. Öğretmen adaylarının annelerinin meslek durumlarına göre empatik beceri düzeyleri incelendiğinde de, anneleri ev hanımı olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.55, anneleri memur olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 120.00, anneleri emekli olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 138.50, anneleri serbest meslekle uğraşan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 132.42 ve anneleri işçi olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 123.08 olduğu görülmüştür.

Çizelge 8'de öğretmen adaylarının hem empatik eğilim hem de empatik beceri puanlarının varyanslarının homojenliği test edilmiş ve varyansların homojenliğine dayanarak ortalamalar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının annelerinin meslek durumlarına göre empatik eğilim düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .776 olarak hesaplanmıştır ($F < 1$; $p > .05$). Ayrıca öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .944 olarak hesaplanmıştır ($F < 1$; $p > .05$). Buna göre, öğretmen adaylarının annelerinin meslek durumlarına göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Elde edilen bu bulguya göre, öğretmen adaylarının annelerinin (% 75.2) büyük bir bölümünün ev hanımı olması, buna karşın diğer meslek grubundaki annelerin oranlarının düşük olması belirli bir farkın oluşmamasının nedeni olarak gösterilebilir. Diğer taraftan, anneleri memur olan öğretmen adaylarının hem empatik eğilim hem de empatik beceri puanı en düşük iki meslek grubu olarak göze çarpmaktadır. Bu durum, aileye gelir sağlayan annelerin iş hayatından dolayı çocuklarına fazla zaman ayıramadıkları ve yeterince ilgilenemedikleri düşünülmektedir. Araştırmanın bu bulgusuna benzerlik gösterecek bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın yedinci alt problemi, "Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının babalarının meslek durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?" şeklinde ifade edilmişti.

Öğretmen adaylarının babalarının meslek durumlarına göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; tek yönlü

varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular **Çizelge 9**'da verilmiştir.

Çizelge 9. Öğretmen Adaylarının Babalarının Meslek Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	İşsiz	3	77.00	2.64	.463	.76
	Memur	21	70.09	9.57		
	Emekli	51	70.60	7.19		
	Serbest meslek	38	70.73	9.96		
	İşçi	28	71.10	7.39		
Empatik Beceri	İşsiz	3	138.00	7.21	.827	.51
	Memur	21	127.09	18.39		
	Emekli	51	125.03	18.41		
	Serbest meslek	38	127.13	20.58		
	İşçi	28	131.35	12.50		

Çizelge 9'da, babalarının meslek durumlarına göre öğretmen adaylarının hem empatik eğilim ölçeğinden hem de empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Öğretmen adaylarının babalarının meslek durumlarına göre empatik eğilim düzeyleri açısından incelendiğinde, babaları işsiz olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 77.00, babaları memur olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 70.09, babaları emekli olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 70.60, babaları serbest meslekle uğraşan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 70.73 ve babaları işçi olan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması da 71.10'dur. Diğer taraftan, öğretmen adaylarının babalarının meslek durumlarına göre empatik beceri düzeyleri incelendiğinde de, babaları işsiz olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 138.00, babaları memur olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.09, babaları emekli olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 125.03, babaları serbest meslekle uğraşan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.13 ve babaları işçi olan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının da 131.35 olduğu görülmüştür.

Çizelge 9'da, öğretmen adaylarının hem empatik eğilim hem de empatik beceri puanlarının varyanslarının homojenliği test edilmiş ve varyansların homojenliğine dayanarak ortalamalar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının babalarının meslek durumlarına göre empatik eğilim düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .463 olarak hesaplanmıştır ($F < 1$; $p > .05$). Ayrıca öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerinin tek yönlü

varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .827 olarak hesaplanmıştır ($F < 1$; $p > .05$). Buna göre öğretmen adaylarının babalarının meslek durumlarına göre hem empatik eğilim puan ortalaması hem de empatik beceri puan ortalamasının arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Öğretmen adaylarının babalarının meslek durumuna bakıldığında, babaları işsiz olan öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri puanlarının, babaları çalışan (memur/serbest meslek/işçi) öğretmen adaylarının puanlarına göre daha yüksek olmasında, öğretmen adaylarının babalarının sıkıntılarını, üzüntülerini anladıkları ve bu yolla da empatinin duygusal boyutunda bir iletişimin ve ilişkinin bulunduğu söylenebilir. Ayrıca, ailenin disiplinini sağlayan her baba, çocuğunun ileride iyi bir meslek sahibi olmasını ister ve bunu sağlamak için zaman zaman tutum ve davranışlarında baskıcı disiplin uygulayabilmektedir. Bu durum, baba ve öğretmen adaylarının arasındaki iletişimi ve doğal olarak da empatik becerilerinin gelişimini olumsuz etkilediği söylenebilir. Nitekim Krevans ve Gibbs (1996), 78 aile ve çocukları üzerinde aile disiplin şekli ile empati ilişkisini inceledikleri araştırmalarında, baskıcı disiplin uygulayan ailelerin çocuklarının empati gelişiminin olumsuz olduğunu saptamışlardır. Ayrıca öğretmen adaylarının babalarının meslek durumunun empati kurmak için önemli olmadığı, kişinin kendisini geliştirerek empatik davranış göstermesinin gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu ile benzerlik gösteren başka bir çalışma bulunmamıştır.

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın sekizinci alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının aktif olarak spor yapma durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti.

Öğretmen adaylarının aktif olarak spor yapma durumlarına göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; *t* testi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular **Çizelge 10**'da verilmiştir.

Çizelge 10. Öğretmen Adaylarının Aktif Olarak Spor Yapma Durumlarına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	<i>t</i> Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	Evet	96	70.82	7.79	.045	.96
	Hayır	45	70.75	9.47		
Empatik Beceri	Evet	96	128.41	18.72	.937	.35
	Hayır	45	125.37	15.95		

Çizelge 10'da, aktif olarak spor yapma durumlarına göre öğretmen adaylarının hem empatik eğilim ölçeğinden hem de empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanlar görülmektedir. Aktif olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 70.82 ve aktif olarak spor yapmayan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması da 70.75'tir. Aktif olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalaması 128.41 ve aktif olarak spor yapmayan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının da 125.37 olduğu görülmektedir. Buna göre, empatik eğilim ve empatik beceri puanları açısından aktif olarak spor yapan öğretmen adaylarının ortalamalarının, aktif olarak spor yapmayan öğretmen adaylarının ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde de, aktif olarak spor yapan ve yapmayan öğretmen adaylarının empatik eğilim ($t=.045$; $p=.96$) ve empatik beceri ($t=.937$; $p=.35$) alt boyutlarındaki puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Öğretmen adaylarından aktif olarak spor yapanların, yapmayanlara göre hem empatik eğilim puanının hem de empatik beceri puanının az da olsa yüksek olduğu görülmüştür. Aktif olarak spor yapan öğretmen adaylarının sosyal ortamlarda daha çok bulunuyor olması hem empatik eğilim hem de empatik becerilerin gelişmesine katkı sağladığı, fiziksel ve zihinsel açıdan spor yapmayan öğretmen adaylarına göre daha zinde olduklarından muhakeme gücünü geliştirdiği söylenebilir. Beden eğitimi öğretmenlerinin ortama uygun hareket eden, herhangi bir konuda sohbeti başlatan, kendinden emin, sıcakkanlı, başkalarının duygusal imalarını doğru algılayan ve empatik olarak ifade etme becerisine sahip bireyler olarak tanımlamıştır Avşar (2004). Öğretmen adaylarının aktif spor yapma durumuna göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın oluşmamasında, öğretmen adaylarının spor yapsın ya da yapmasın hepsinin bir sporcu kimliğine sahip olmalarının, aynı bölümde öğrenim görmelerinin, benzer sosyal kişilik, tutum ve davranışlara sahip olmalarının etkili olduğu söylenebilir. Tepeköylü ve ark. (2009), beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerini inceledikleri çalışmalarında, düzenli olarak spor yapan veya yapmayan öğretmen adaylarının iletişim becerilerinde anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucu, bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Kolayış ve Yiğiter (2010), beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin empatik becerilerine yönelik yapmış oldukları çalışmalarında, öğretmenlerin aktif olarak spor yapma değişkeni ile empatik becerileri arasında anlamlı farklılık ($r=.073$; $p=.465$) oluşturmadığını ortaya koymuşlardır. Bu çalışma sonucu, araştırmanın bu bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Benzer bir çalışmada Solak (2011), spor yapan ve yapmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerine yönelik yapmış olduğu çalışmasında, spor yapan ve yapmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri arasında herhangi bir farklılığın olmadığını belirtmiştir. Diğer bir çalışmada da Warner (1984), beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında, öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeyleri ile spor yapma durumuna göre önemli bir farklılığın oluşmadığını tespit etmiştir.

Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın dokuzuncu alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının spor yapma düzeylerine göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?” şeklinde ifade edilmişti.

Öğretmen adaylarının spor yapma düzeylerine göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular Çizelge 11’de verilmiştir.

Çizelge 11. Öğretmen Adaylarının Spor Yapma Düzeylerine Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 96)

	Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	F Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	Profesyonel	23	72.13	.442	.64
	Amatör	65	70.48		
	Rekreatif	8	69.88		
Empatik Beceri	Profesyonel	23	127.26	1.063	.35
	Amatör	65	127.67		
	Rekreatif	8	137.63		

Çizelge 11’de, spor yapma düzeylerine göre öğretmen adaylarının hem empatik eğilim ölçeğinden hem de empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Öğretmen adaylarının spor yapma düzeylerine göre empatik eğilim puan ortalamaları incelendiğinde, profesyonel olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 72.13, amatör olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının 70.48 ve rekreatif olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalaması 69.88’dir. Öğretmen adaylarının spor yapma düzeylerine göre empatik beceri puan ortalamaları incelendiğinde, profesyonel olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.26, amatör olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 127.67 ve rekreatif olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamasının 137.63 olduğu görülmektedir. Buna göre, profesyonel olarak spor yapan öğretmen adaylarının amatör ve rekreatif olarak spor yapan öğretmen adaylarına göre empatik eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 11’e göre, öğretmen adaylarının spor yapma düzeylerine göre empatik eğilim düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri .442 olarak hesaplanmıştır ($F < 1$; $p > .05$). Buna göre, öğretmen adaylarının spor yapma düzeyleri ile empatik eğilim puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca Çizelge 11’de, öğretmen adaylarının empatik

beceri puanlarının varyanslarının homojenliği test edilmiş ve varyansların homojenliğine dayanarak ortalamalar arasındaki bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerinin tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 1.063 olarak hesaplanmıştır ($F > 1$; $p > .05$). Buna göre, öğretmen adaylarının spor yapma düzeyleri ile empatik beceri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

En yüksek empatik beceri puan ortalamasının, rekreatif olarak spor yapan öğretmen adaylarının olduğu görülmektedir. Arslan ve ark. (2006), çalışmalarında amatör ve profesyonel olarak spor yapan öğrencilerin, spor yapmayan öğrencilere göre daha dışa dönük oldukları sonucuna varmışlardır. Dışa dönük düzeyi yüksek olan kişiler, insanlarla iletişimi kolay, girişken ve sosyal bireyler olarak tanımlanır. Bu bilgiler ışığında, beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının dışa dönüklük, duygusallık ve spor bilinci düzeylerinin birbirine yakın olduğu ve bundan dolayı da empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin spor yapma düzeylerine göre anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir. Ayrıca spor yapan bireyin takım arkadaşının ve rakibinin bir sonraki hamlesini öngörebilmesi ve anlaması, onun empatik eğilim ve becerilerinin yüksek olmasının gerekliliğini gösteren bir özelliktir. Araştırmanın katılımcıları olan öğretmen adaylarının profesyonel, amatör ya da rekreatif olsun büyük bir kısmının (96/141) spor yapmalarının aynı sporcu kimliği ile benzer empatik tepki vermelerini sağladığı söylenebilir. Öğretmen adaylarının orta düzeyde empatik eğilim davranışına sahip olduklarının, fakat empatik beceri davranışını geliştiremedikleri ve bu yüzden de istatistiksel olarak anlamlı farkın oluşmamasının beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Araştırmanın bu bulgusunu destekleyen bir çalışmada Yılmaz ve Akyel (2008), beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim ile spor yapma düzeylerini araştırmışlar ve öğretmen adaylarının empatik eğilimleri ile spor yapma düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farkın oluşmadığını ortaya koymuşlardır.

Araştırmada elde edilen sonuca göre öğretmen adaylarının spor yapma düzeylerine göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puanları arasında anlamlı farklılık oluşmamıştır. Ancak ortalama puanlar incelendiğinde, profesyonel olarak spor yapan öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamasının amatör ve rekreatif olarak spor yapanlara göre daha yüksek olduğu, buna karşın empatik beceri puan ortalamalarında ise tam tersi bir sonuç karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, profesyonel olarak spor yapan öğretmen adaylarının en düşük empatik beceri puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuç, profesyonel olarak spor yapan öğretmen adaylarının sporun doğası gereği karşısındakinin duygularını anlama diğer bir ifade ile empati kurma eğilimi gösterdikleri ancak bu eğilimi beceri haline tam olarak dönüştüremedikleri söylenebilir. Ayrıca empatik beceri puanları açısından en yüksek ortalamanın rekreatif olarak spor yapan öğretmen adaylarının, en düşük ortalamanın ise profesyonel olarak spor yapan öğretmen adaylarının olduğu görülmektedir. Bunun bir nedeni olarak, rekreatif olarak spor yapan öğretmen adaylarının bunu bir ticari amaç olarak ve sadece başarı odaklı görmemeleri, daha çok sporla duygusal boyutta ilgilenmeleri ile açıklanabilir.

Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın onuncu alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının bölümü isteyerek seçip seçmeme durumuna göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri nedir?” şeklinde ifade edilmişti.

Öğretmen adaylarının Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünü isteyerek seçip seçmemesine göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; *t* testi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular **Çizelge 12**'de verilmiştir.

Çizelge 12. Öğretmen Adaylarının Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünü İsteyerek Seçip Seçmemesine Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	<i>t</i> Değeri	Anlamlılık Düzeyi (<i>p</i>)
Empatik Eğilim	Evet	137	72.21	7.91	3.562	.00*
	Hayır	4	56.75	11.44		
Empatik Beceri	Evet	137	127.50	18.02	.248	.81
	Hayır	4	125.25	14.17		

Çizelge 12'de, öğretmen adaylarının beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünü isteyerek seçip seçmemesine göre empatik eğilim ölçeğinden aldıkları puanların dağılımları görülmektedir. Bölümü isteyerek seçen öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin puan ortalaması 72.21, ve bölümü istemeyerek seçen öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin puan ortalaması da 56.75'tir. Buna göre, bölümü isteyerek seçen öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamalarının, bölümü isteyerek seçmeyen öğretmen adaylarının empatik eğilim puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, bölümü isteyerek seçen ve seçmeyen öğretmen adaylarının empatik eğilim ($t=3.562$; $p=.00$; $p>.05$) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının kendi bölümünü sevdiğileri, kendi becerilerine daha yakın buldukları, ilgi duydukları ve gelecekte sevdiği alanda çalışmaktan mutlu olacaklarını düşündükleri için bölümü isteyerek seçme durumu ile empatik eğilimleri arasında anlamlı farklılığın oluştuğu ve bununda beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Araştırmanın bu bulgusu ile Çelik (2008) tarafından yapılan, okul öncesi öğretmenlerinin mesleği isteyerek seçip seçmemelerine göre empatik eğilimlerinin etkisinin araştırıldığı çalışma ile benzerlik göstermektedir. Araştırmanın sonucuna göre, 382 öğretmenin empatik eğilim düzeyleri ile mesleği isteyerek seçip seçmeme durumu arasında istatistiksel olarak ($t=3.41$; $p=.01$; $p>.05$) anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca mesleğe isteyerek girmenin empatik eğilim düzeyini etkilediğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır.

Erçoban (2003), ilköğretim öğretmenlerinin empatik eğilim düzeylerini çeşitli değişkenler açısından 200 öğretmen ile incelediği çalışmada, mesleği isteyerek seçen öğretmenlerin empatik eğilim düzeyinin, mesleği isteyerek seçmeyenlere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Akgöz ve ark. (2005), hekimlerin empatik eğilimlerini araştırdıkları çalışmalarında, hekimlerin mesleği isteyerek seçip seçmeme değişkenine göre empatik eğilimlerinde anlamlı farklılık ($p=.002$; $p>.05$) olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir araştırmada, Aydın ve Karkaç (2015), öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerini bazı değişkenlere göre inceledikleri çalışmalarında, 664 öğretmenin empatik eğilim düzeyleri ile mesleği isteyerek seçip seçmeme arasındaki ilişkinin anlamlı derecede ($t=5.380$; $p<.001$; $p>.05$) farklılaştığını bulmuşlardır.

Çizelge 12'de, bölümü isteyerek seçen öğretmen adaylarının empatik becerilerinin puan ortalaması 127.50 ve bölümü isteyerek seçmeyen öğretmen adaylarının empatik becerilerinin puan ortalamasının da 125.25 olduğu görülmektedir. Buna göre, bölümü isteyerek seçen öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamalarının, bölümü isteyerek seçmeyen öğretmen adaylarının empatik beceri puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, bölümü isteyerek seçen ve seçmeyen öğretmen adaylarının empatik beceri ($t=.248$; $p=.81$; $p>.05$) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Öğretmen adaylarının bölümü isteyerek seçmelerine karşın bunun istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmamasında, öğretmen adaylarının okula başladıktan sonra zamanla öğretmenlik mesleğine karşı olan tutumlarının atanamama kaygısı ve KPSS stresi ile olumsuz yönde etkilendiği düşünülmektedir. KPSS'ye hazırlanmanın zorluğu, her sene öğretmenlik bölümünden mezun olanlar ile formasyon sertifikasını alan diğer bölüm (antrenörlük, yöneticilik, rekreasyon) mezunlarının sınav rekabetini artırması ve buna karşılık gelemeyen kadro yetersizliği, öğretmen adaylarında mesleki kaygı, anksiyete ve stresi oluşturduğu söylenebilir. Baştürk (2007), KPSS sınavına giren 192 öğretmen adayı ile sınav kaygısı üzerine yaptığı çalışmada, öğretmen adaylarının KPSS karşısında kendilerini yetersiz gördükleri, kazanma inançlarının düşük olduğu ve KPSS'nin önlerine konulan bir engel olarak gördüklerini ortaya koymuştur. Buna göre de, öğretmen adaylarının kaygı, stres ve depresyon içindeyken empatik becerilerini geliştirmesi oldukça güçtür (Dökmen, 2013).

Literatür incelendiğinde, Karakuş ve Tümkaya (2015) tarafından yapılan, sınıf öğretmenlerinin empatik beceri düzeyleri ile sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişkilerini inceledikleri çalışmalarında, 293 sınıf öğretmenin empatik beceri düzeyleri ile mesleği isteyerek seçip seçmeme değişkeni arasında anlamlı bir fark ($p=.074$; $p>.05$) bulamamışlardır. Bu sonuç, araştırmanın bu bulgusu ile tutarlıdır.

Onbirinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın onbirinci alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olup olmasına göre, empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir fark var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olup olmasına göre empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; *t* testi uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının aldıkları puanlar ile ilgili bulgular **Çizelge 13**'te verilmiştir.

Çizelge 13. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinde Empatinin Önemli Olup Olmamasına Göre Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Puanlarının Dağılımı (n = 141)

		Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	<i>t</i> Değeri	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	Evet	137	71.02	8.33	1.855	.06
	Hayır	4	63.25	4.03		
Empatik Beceri	Evet	137	127.47	17.88	.134	.89
	Hayır	4	125.25	21.03		

Çizelge 13'te, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olup olmasına göre hem empatik eğilim ölçeğinden hem de empatik beceri ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olduğunu düşünen öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin puan ortalaması 71.02, ve öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olmadığını düşünen öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin puan ortalaması 63.25'tir. Öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olduğunu düşünen öğretmen adaylarının empatik becerilerinin puan ortalaması 127.47, ve öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olmadığını düşünen öğretmen adaylarının empatik becerilerinin puan ortalamasının da 125.25 olduğu görülmüştür. Empatik eğilim ve empatik beceri puanları açısından öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olduğunu düşünen öğretmen adaylarının ortalamalarının empatinin önemli olmadığını düşünen öğretmen adaylarının ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olduğunu düşünen ve düşünmeyen öğretmen adaylarının empatik eğilim ($t=1.855$; $p=.06$) ve empatik beceri ($t=.134$; $p=.89$) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Empatinin öğretmenlik mesleğindeki önem durumu değişkenine göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puanına bakıldığında, öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun empatinin öğretmenlik mesleği bakımından önemli

olduğunu belirtmesine rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının, bir öğretmenin meslek yaşantısında empatiye ne kadar çok ihtiyacı olacağını ve bunu bir davranış becerisi olarak nasıl kullanacağını tam olarak anlamadan bu soruyu “evet” olarak yanıtlamış olabilirler. Öğretmen adaylarının empatinin önemini ve ihtiyacını tam olarak anlayabilmelerine önemli katkı sağlayacak olan “okul deneyimi” dersiyle öğretmen adayları birebir öğrenci iletişim kurabilmektedirler. Okul deneyimi dersinin 3. sınıfta verilmesi bu sürenin öğretmen adayları için öğrenci ile iletişim kurmada yetersiz kaldığı ve bu yüzden de empatik beceriye sahip olmanın ihtiyaç ve önemini tam olarak kavrayamadıkları söylenebilir.

Ören ve ark. (2009), öğretmen adaylarının okul deneyimi derslerine göre tutumlarını inceledikleri çalışmaları sonucunda, öğretmen adaylarının ders saati ve sayısının yetersiz olduğunu, bunun yerine okul deneyimi dersini haftanın bir günü yerine farklı günlere yayarak ders saatinin artırılması gerektiğini ortaya koymuşlardır. Diğer bir çalışmada, Oğuz (2004), okul deneyimi dersi ile ilgili yaptığı çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının bazılarının bu dersin en az 6 dönem boyunca verilmesini istediklerini belirtmiştir. Kudu ve ark. (2006) araştırmalarında, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun benzer şekilde okul deneyimi dersi program süresinin, okulu ve öğrencileri tanımak için yeterli olmadığını ortaya koymuşlardır. Araştırmanın bu bulgusu ile benzerlik gösterecek bir çalışma bulunamamıştır.

Onikinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın onikinci alt problemi, “Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti.

Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında ilişkinin olup olmadığını belirlemek için; pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. İstatistiksel çözümlerinin gerçekleştirilmesinde anlamlılık düzeyi, ($p > .05$) olarak benimsenmiştir. Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişki ile ilgili bulgular **Çizelge 14**'te verilmiştir.

Çizelge 14. Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Analiz Değerleri (n = 141)

	Denek Sayısı (n)	Aritmetik Ortalama (\bar{X})	Standart Sapma (Ss)	Pearson Korelasyon (r)	Anlamlılık Düzeyi (p)
Empatik Eğilim	141	70.80	8.33	-.073	0.39
Empatik Beceri	141	127.44	17.89		

Çizelge 14'e bakıldığında, öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin analizi görülmektedir. Öğretmen adaylarının

empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan pearson korelasyon analizi sonucunda, r değeri $-.073$ bulunmuştur. Sonucun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında ($r=-.073$; $p= .39$; $p>.05$) düşük negatif yönlü ve anlamsız bir ilişki olduğu görülmektedir.

Bu bulguya göre, öğretmen adaylarının sahip oldukları empatik eğilimlerini bir beceri davranışı haline dönüştüremedikleri, bunun bir sebebinin de yeterli empati eğitimi alamadıklarından kaynaklandığı ve ayrıca aynı lisans programı eğitimi alan öğretmen adaylarının benzer sonuçlar göstermesinin beklenen bir durum olduğu söylenebilir. Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarına 3. sınıfta verilen “Etkili İletişim Becerileri” dersinin ortalama 3 ay gibi kısa bir süre oluşu ve içeriğinde yeterli empati eğitiminin olmayışının, öğretmen adaylarının empatik beceri gelişimine katkı yapmadığı söylenebilir. Nitekim Dökmen (1988), psikoloji 1. sınıf öğrencilerine 8 ay boyunca psikodrama eğitimi verdiği çalışmasında, öğrencilerin empatik beceri davranışlarında artış olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, öğretmen adaylarının empati eğitimi gereksinimini ortaya çıkardığı söylenebilir.

Benzer bir çalışmada Karaca ve ark. (2013), hemşirelik bölümünden 55 öğrenciye 13 hafta/36 saatten oluşan empatik beceri geliştirme eğitim programını uyguladılar. Eğitim öncesi katılımcılara empatik eğilim ve empatik beceri ölçeği ön test, eğitim sonrası da son test ölçümlerini aldıkları araştırmalarının sonucuna göre, hemşirelik öğrencilerinin empatik becerilerinin önemli oranda arttığını ancak empatik eğilimlerinde değişiklik olmadığını ortaya koymuşlardır. Yiğitbaş ve ark. (2013), ön lisans ve lisans düzeyinde sağlık eğitimi alan 288 öğrencinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini değerlendirdikleri çalışmalarında, öğrencilerin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında bir ilişki ($r= 0.1$; $p=0.09$; $p>.05$) olmadığını analiz etmişlerdir. Bu sonuç, araştırmancının bu bulgusu ile benzerlik göstermektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma ile Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri incelenmiştir. Karşılaştırma yolu ile ilişkiel tarama modeline göre yapılan araştırma, 2015-2016 öğretim yılının güz döneminde Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünün birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarındaki toplam 141 öğrenci katılmıştır. Araştırma verileri “Kişisel Bilgi Formu”, “Empatik Eğilim Ölçeği” ve “Empatik Beceri Ölçeği-B Formu” uygulanmış ve verilerinin çözümlenmesinde “aritmetik ortalama”, “standart sapma”, “t testi” ve “tek yönlü varyans analiz” ve “pearson korelasyon” istatistik teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde bulgulardan elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilecektir.

Sonuçlar

- Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin orta düzeyde olduğu, öğretmenlik mesleği düşünüldüğünde empatik beceri düzeylerinin yüksek olmasının beklenmesine karşılık, elde edilen empatik beceri düzeyinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.
- Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarından hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamaları açısından daha yüksektir. Ancak puan ortalamalar arasındaki bu fark istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının empatik eğilim puanlarının sınıf düzeyi yükseldikçe artış gösterdiği, ancak empatik beceri puanlarının ise sınıf düzeyi yükseldikçe azaldığı görülmektedir. Hem empatik eğilim hem de empatik beceri düzeyi puan ortalamaları farklılık gösterse de bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.
- Öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumlarına göre empatik eğilim düzeyleri incelendiğinde, en yüksek ortalamanın anneleri ortaokul mezunu olan öğretmen adaylarının olduğu, en düşük ortalamanın ise anneleri okur-yazar olmayan öğretmen adaylarının olduğu görülmüştür. Ortalamalar arasında farklılıklar gözlenirse de bu farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının annelerinin eğitim durumlarına göre empatik beceri düzeyleri ele alındığında, empatik eğilim ölçeğinden elde edilen puanlardan farklı olarak en yüksek ortalamanın anneleri okur-yazar olmayanların sahip olduğu, en düşük ortalamanın ise anneleri lise mezunu olan öğretmen adaylarının olduğu görülmüştür. Ortalama puanlar arasında belirli oranda farklılıklar gözlenirse de bu farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Babalarının eğitim düzeyi lisans ve lisansüstü olan öğretmen adaylarının, en yüksek empatik eğilim ve empatik beceri düzeyine sahip oldukları gözlenmiştir. Ortalama puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak

anlamli olup olmadigi değerlendirildiğinde, bu farkın anlamli olmadigi diğer bir ifade ile benzer düzeyde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

- Öğretmen adaylarının annelerinin meslek durumlarına göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamaları incelendiğinde, puan ortalamaları arasında anlamli bir farkın oluşmadigi sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmen adaylarının babalarının meslek durumlarına göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamaları incelendiğinde, puan ortalamaları arasında anlamli bir farkın oluşmadigi sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmen adaylarının aktif olarak spor yapma durumlarına göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri düzeyleri incelendiğinde, aktif olarak spor yapan öğretmen adaylarının hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamalarının aktif olarak spor yapmayan öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu farkın anlamli olmadigi sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmen adaylarının spor yapma düzeylerine göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamaları arasında anlamli bir farklılık gözlenmemiştir.
- Öğretmen adaylarının çoğunluğunun bölümü isteyerek seçtikleri gözlenmiştir. Öğretmen adaylarının bölümü isteyerek seçme durumlarına göre empatik eğilim puan ortalamaları arasında anlamli bir fark ortaya çıkarken, empatik beceri puan ortalamaları arasında ise anlamli bir farklılık ortaya çıkmamıştır.
- Öğretmen adaylarının büyük bölümü, öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olup olmamasına göre hem empatik eğilim hem de empatik beceri puan ortalamaları arasında anlamli bir farklılık ortaya çıkmamıştır.
- Öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri arasında düşük negatif yönlü ve anlamsız bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Empatik becerinin uzun süreli bir eğitim ile geliştirilebileceği bilindiğinden, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerine 2006-2007 öğretim yılından itibaren zorunlu verilen “Etkili İletişim Becerileri” dersinin empati eğitim programı eklenerek en az iki dönemi (Güz-Bahar) kapsayacak şekilde düzenlenmesinin, öğretmen adaylarının empatik beceri davranışını arttırmalarında etkili olabileceği düşünülmektedir.
- “Drama” dersinin beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerinde en az iki ders dönemini kapsayacak şekilde tekrar düzenlenmesi, öğretmen adaylarının empatik beceri davranışlarını geliştirmelerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.
- Okul deneyimi dersi alan öğretmen adayı, öğretmenlik için gerekli olan bilgi ve beceriyi gerçek okul şartlarında tecrübe edebilmektedir. Okul

şartlarına alışmak için haftada 5 saat (4 saat uygulama +1 saat teori) olarak konulan bu dersin rehber öğretim elemanı ve uygulama okulundaki rehber öğretmenler gözetiminde okulda kazandıkları deneyimleri tartışarak eksiklerini giderme imkânı bulmaktadırlar. Durum böyle olunca, öğretmen adayı uygulama dersleri boyunca öğrenci ile iletişimde olarak, iletişim vazgeçilmez unsuru olan empati kurmanın önemini daha fazla anlamaktadır. Bu sebepten dolayı, öğretmen adayının öğrenci ile olan iletişim çatışmasını yönetmesi ve olumlu sınıf ortamını sağlayacağı empatinin önemini daha iyi anlaması için okul deneyimi ders süresinin uzatılarak 2. sınıftan itibaren 6 dönem boyunca ve ders saatlerini hafta içine yayarak uygulanmasının daha verimli olacağı düşünülmektedir.

- Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerine özel yetenek sınavı ile seçilecek öğrenciler, bugünkü sistemde yetenek açısından istenen kriterleri yerine getiremedikleri halde bile YGS sınavından yüksek puan alarak beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerine kolaylıkla girebilmektedir. Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü için özel yetenek sınavlarına başvuran adayların sınav öncesinde, spor bilimcileri ve psikologlar eşliğinde test ve mülakat sınavlarının yapılarak öğretmenlik için yeterli psikolojik özelliklere sahip olup olmadıklarının bilinmesi oldukça önemlidir. Çünkü diğer mesleklerle karşılaştırıldığında, öğretmenlik mesleğinde empatik beceri davranışının daha yüksek olmasıyla yetenekli, başarılı, özgüveni iyi, gelecekte umutlu, sağlıklı iletişime sahip nitelik ve özelliklerde öğretmenler yetiştirilebileceği düşünülmektedir.
- Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının ders dışında öğretim üyeleri ile sosyal ve sportif aktivitelere katılımının sağlanmasının, öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin gelişiminde etkili olabileceği düşünülmektedir.
- Çocukların, söylenenden ziyade yapılan davranışları benimsediği düşünüldüğünde, öğretmen adaylarının çocukluk döneminde oluşan empatik eğilimlerinin yüksek düzeyde olabilmesi, anne ve babasının göstereceği empatik davranışlarının etkisinin oldukça fazla olduğu söylenebilir. Bu durumda, anne ve babalara verilecek empati eğitimiyle beraber çocuklarının empatik eğilimlerinin artacağı düşünülmektedir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Alanyazın taraması yapılırken, empatik eğilim ve empatik beceri ile disiplin türleri arasında sınırlı sayıda ölçme aracının olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini belirlemeye yönelik ölçek geliştirilmesi önerilmektedir.
- Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarına yönelik olarak geliştirilen bir empati eğitiminin, öğretmen adaylarının empatik beceri düzeylerine olan etkisinin inceleneceği araştırmaların yapılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

- Bu araştırma Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği'nin birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf toplam 141 öğretmen adayına uygulanmıştır. Aynı araştırma Türkiye'nin 7 ayrı coğrafik bölgesinden rastgele seçilen toplamda 7 üniversite ve daha fazla sayıda beden eğitimi ve spor öğretmenlik bölümü birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğretmen adaylarına uygulanarak Türkiye'ye genellenebilir geniş bir örneklem grubu oluşturularak araştırılabileceği önerilmektedir.
- Bu araştırma sadece öğretmen adaylarını kapsamaktadır. Bu araştırmanın Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğretmen adaylarına ders veren öğretim üyelerine yönelik yapılmasının önemli olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Aka, H., Profesyonel Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye (2014).

Akbulut, E., Sağlam, H. İ., Sınıf Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7 (2), 1068-1083 (2010).

Akgöz, S., Özçakır, A., Atıcı, E., Altınsoy, Y., Tombul, K., Kan, İ., Uludağ Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde Çalışan Hekimlerin Empatik Eğilimleri, Türkiye Klinikleri J. Med. Ethics, (13), 97-104 (2005).

Alçay, U., Farklı Okul Türlerinde Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Empatik Beceriler Açısından Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye (2009).

Alisinanoğlu, F., Köksal, A., Gençlerin Ben Durumları ve Empatik Becerilerinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, (18), 11-16 (2000).

Altınbaş, K., Gülöksüz, S., Özçetinkaya, S., Oral, E.T., Empatinin Biyolojik Yönleri, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2 (1), 15-25 (2010).

Altınoluk, H., Hemşirelerde/Ebelerde Empatik Eğilim ve Becerilerin Değerlendirilmesi (Denizli Servergazi Hastanesi Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye (2014).

Alver, B., Bireylerin Uyum Düzeyleri İle Empatik Becerileri Arasındaki İlişkiler, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye (1998).

Arslan, F., Bayraktar, G., Akdoğan, S., Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Amatör ve Profesyonel Spor Yapan Öğrencilerle Aktif Spor Yapmayan Öğrencilerin Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 8 (2), 40-47 (2006).

Arslanoğlu, C., Farklı Bölümlerde Öğrenim Gören Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri ve Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye (2012).

Ataşalar, J., Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine, Cinsiyet ve Yaşlarına Göre Kendini Açma Davranışları, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara, Türkiye (1996).

Avşar, Z., Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt: 17, Sayı: 2, 111-130 (2004).

Aydın, A.R., Öğretmen-Öğrenci İlişkilerinde Empati ve Öğretmenlerin Rol Modelliği Üzerine, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 9 (4), (2009).

Aydın, A., Karkaç, N.N., Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, (24), 43-65 (2015).

Aykora, E., Tekin, A., Özdağ, S., Dereceli, Ç., Uzunkaya, D., Communication Skills and Empathic Tendency: Physical Education and Fine Arts Students, Romania Ovidius University Annals, Series Physical Education and Sport/Science, Movement and Health, 10 (2), (2010).

Balcı, E., Sınıf Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeyleri (Beşiktaş İlçesi Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, (2012).

Baştürk, R., Kamu Personeli Sınavına Hazırlanan Öğretmen Adaylarının Sınav Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (2), 163-176 (2007).

Baydar Posluoğlu, F.D., İlkokul Öğretmenlerinin İletişim Yeterlilikleri ile Empati Kurma Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Sancaktepe İlçesi Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye (2014).

Björkqvist, K., Österman, K., Kaukiainen, A., Social Intelligence – Empathy = Aggression? Aggression and Violent Behavior, (5), 191-200 (2000).

Castillo, R., Salguero, J.M., Fernnandez Berrocal, P., Balluerka, N., Effects of an Emotional Intelligence Intervention on Aggression and Empathy Among Adolescents, Journal of Adolescence, (36), 883-892 (2013).

Cüceloğlu, D., İçimizdeki Biz, Kalite Bilincinin Temeli, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1996.

Chou, C.P., Bentler, P. M., Estimates and Tests in Structural Equation Modelling, Rick H. Hoyle (Eds.). Structural Equation Modelling: Concepts, Issues and Applications, Thousand Oaks, CA: Sage, (1995).

Chu, P.C., Spires, E.E., The Joint Effects of Effort and Quality on Decision Strategy Choice With Computerized Decision Aids, Decision Sciences, 31 (2), (2000).

Curan, P.J., West, S.G., Finch, J.F., The Robutness of Test Statistics to NonNormality and Specification Error in Confirmatory Factor Analysis. *Psychological Methods*, 1 (1), 16-29 (1996).

Çelik, E., Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı, Konya, Türkiye (2008).

Çelikkaleli, Ö., Avcı, R., Öğretmenlerin Empatik Eğilimi ve Sınıf İçin İstenmeyen Öğrenci Davranışları Arasındaki İlişki: Öğretmenlerin Kişilerarası Yetkinliğinin Rolü, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (33), 61-87 (2015).

Çetin, C.N., İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Ana Baba Tutumları ve Özsaygı ile İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye (2008).

Çetin, C.N., Aytar, A.G., İlköğretim Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Empatik Beceri Düzeyleri ile Algıladıkları Anne Baba Tutumlarının İncelenmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 20 (2), 473-488 (2012).

Deloney, L.A., Graham, C.J., Developments With Using Drama to Teach First Year Medical Students About Empathy and Compassion, *Teaching Learning in Medicine*, (15), 247-251 (2003).

Demir, M.K., Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empati Becerilerinin İncelenmesi, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 107-121 (2012).

Dinçyürek, S., Üniversite Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (10), 95-116 (2004).

Dökmen, Ü., Empatinin Yeni Bir Modele Dayanarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21 (1-2), 155-190, (1988).

Dökmen, Ü., Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çalışmaları ve Empati, *Remzi Kitapevi*, 49. Basım. İstanbul, 157-169, 2013.

Durakoğlu, A., Gökçearslan, Ş., Lise Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, *E-Journal of New World Sciences Academy Humanities*, 5 (3), 354-364 (2010).

Duru, E., Öğretmen Adaylarında Kişi-Durum Yaklaşımı Bağlamında Yardım Etme Davranışı Eğilimi, Empati ve Düşünme Stilleri İlişkisi Bu Değişkenlerin Bazı Psikososyal Değişkenler Açısından İncelenmesi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül

Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye (2002).

Eisenberg, N., Fabes, R., Empathy: Conceptualization, Measurement and Relation to Prosocial Behavior Motivation and Emotion, 14 (2), 131-149 (1990).

Eisenberg, N., Strayer, J., Empathy and Its Development, Cambridge University Press, Cambridge, 1990.

Ekinci, Ö., Öğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, Türkiye (2009).

Elikesik, M., Alım, M., Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Empatik Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (3), 167-180 (2013).

Engin, G., Genç, S.Z., Sınıf Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Örneği), International Journal of Language Academy, 3 (2), 116-123 (2015).

Ercoskun, M.H., Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Türkiye (2005).

Erçoban, S., İlköğretim II. Kademesindeki Branş Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, Türkiye (2003).

Erkmen, G., Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Empatik Eğilimlerinin Sporda Tercih Ettikleri Lider Davranışları İle Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Konya, Türkiye (2007).

Eroğlu, B., Öğretmenlik Uygulamasının Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Mesleki Yeterlilikleri ve Mesleğe Yönelik Tutumları Üzerine Etkileri, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, Türkiye (2011).

Ersoy, E.G., Köşger, F., Empati: Tanımı ve Önemi, Osmangazi Tıp Dergisi, 38, 1-9 (2016).

Gemci, H., İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Etkili İletişim ve Empatik Beceri Eğitiminin Öğrencilerin İletişim ve Empatik Becerilerine Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, İzmir, Türkiye (2012).

Genç, S.Z., Kalafat, T., Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, (19), 212-222 (2008).

Genç, S.Z., Kalafat, T., Öğretmen Adaylarının Empatik Becerileri ile Problem Çözme Becerileri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 3 (2), 135-147 (2010).

Goleman, D., Duygusal Zekâ Neden IQ'dan Daha Önemlidir, Varlık Yayınları, 31. Baskı, İstanbul, 2000.

Gülle, M., Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bölümlerine Göre Eleştirel Düşünme ve Empati Kurma Düzeylerinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye (2015).

Günel, İ., Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Taşra Teşkilatlarında Görev Yapan İl Müdürlükleri ve Şube Müdürlüklerinin Empati Becerilerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya, Türkiye (2014).

Güneysu, S., Ana-Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuktaki Davranış Problemleri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye (1982).

Gürsel, H.E., Branş Öğretmenlerinin Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Avcılar Örneği), Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye (2016).

Gürtunca, A., Çocuklar ve Ergenler İçin Empati Ölçeği Türkiye Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Programı, İstanbul, Türkiye (2013).

Hacıoğlu, M., Okul Öncesi Yöneticilerin Sergiledikleri İletişim Becerilerinin Algıları ile Öğretmenlerinin Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye (2007).

Hoffman, M.L., Empathy and Moral Development, Cambridge University Press, Newyork, 2000.

http-1 Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>, (10.03.2016).

http-2 Milli Eğitim Temel Kanunu, <http://www.meb.gov.tr>, (07.06.2016).

İnel Manav, A., Hemşirelerin Empatik Eğilim ve Becerilerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Mersin, Türkiye (2008).

Jolliffe, D., Farrington, D.P., Is Low Empathy Related to Bullying After Controlling for Individual and Social Background Variables? *Journal of Adolescence*, 34 (1), 59-71 (2011).

Kabapınar, Y., Empatiyle Gelişmek Empatiyi Geliştirmek: Çocuk ve Empati, Peçem Akademi Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Hizm. Tic. Ltd. Şti. 1. Basım, Ankara, 2015.

Kalliopuska, M., Ruokonen, I., A Study with a Follow-up of the Development of Effects of Music Education, On Holistic Development of Empathy, Perceptual and Motor Skills, 131-137, 1993.

Karabağ, G. Ş., Öğretilbilir ve Bilişsel Bir Beceri Olarak Tarihi Empati, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye (2003).

Karabulut, E.O., Pulur, A., An Investigation on Levels of the Empathic Tendencies of Elite University Tennis Players in Terms of Different Variables, *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 15 (1), 9-15 (2013).

Karaca, A., Açıkgöz, F., Akkuş, D., Eğitim ile Empatik Beceri ve Empatik Eğilim Geliştirilebilir mi? : Bir Sağlık Yüksekokulu Örneği, *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (3), 118-122 (2013).

Karakuş, F., Tümkaya, S., Sınıf Öğretmenlerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Sosyo-Demografik Değişkenlere ve Tercih Ettikleri Disiplin Türlerine Göre İncelenmesi, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5 (4), 397-418 (2015).

Karasar, N., Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd., 26. Basım, Ankara, 79-82, 2014.

Kaya, B., An Evaluation of the Empathy Levels of Pre-Service Social Studies Teachers, *Academic Journals*, 11 (6), 229-237 (2016).

Keysers, C., Empatik Beyin: Ayna Nöronların Keşfi İnsan Doğasını Anlama Yetimizi Nasıl Değiştirdi?, (Çeviri: A. Eper), Alfa yayınları, 1. Basım, 2011.

Kolayış, H., Yiğiter, K., The Examination Empathic Skills of the Elementary and Middle School Physical Education Teachers in City of Kocaeli. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2 (2), 562-578 (2010).

Korkmaz, N.H., Şahin, E., Kahraman, M., Öztürk, F., Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Yaşa Göre Karşılaştırılması, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), (2003).

Köksal, A., Müzik Eğitimi Alma, Cinsiyet ve Sınıf Düzeyi Değişkenlerine Göre Ergenlerin Empatik Becerilerinin ve Uyum Düzeylerinin İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 99-107 (2000).

Körükçü, Ö.S., Altı Yaş Grubundaki Çocukların Özsaygı Düzeyleri ile Anne Empatik Becerilerinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye (2004).

Köseoğlu, A., İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul-Red Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Programı, İstanbul, Türkiye (2013).

Krevans, J., Gibbs J.C., Parents Use of Inductive Discipline: Relations to Children's Empathy and Prosocial Behavior, *Child Development*, 67, 3263-3277 (1996).

Kudu, M., Özbek, R., Bindak, R., Okul Deneyimi-I Uygulamasına İlişkin Öğrenci Algıları (Dicle Üniversitesi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (15), 99-109 (2006).

Kumbaroğlu, Z.B., Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeyleri ile Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye (2013).

Kuzgun, Y., İlköğretimde Rehberlik, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006.

Küçükkaragöz, H., Akay, Y., Canbulat, T., Bir Grup İlköğretim Öğrencisinin Bazı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Empatik Beceri Düzeyleri, *Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 88-100 (2011).

Lakot, K., Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarında Serbest Zaman Algısı ve Engelleri, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Trabzon, Türkiye (2015).

Liman Kaban, A., Kişiler Arası İletişimde Duygusal Bulaşmanın Rolü; Öğretmen Öğrenci İletişimi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye (2014).

Maden, S., Durukan, E., Türkçe Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (40), 19-25 (2011).

Mete, S., Gerçek, E., PDÖ Yönetimiyle Eğitim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Becerilerinin İncelenmesi, *Cumhuriyet Üniversitesi, Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 9 (2), 11-17 (2005).

Mirzeoğlu, N., Spor Bilimlerine Giriş, Spor Yayınevi ve Kitabevi, Ankara, 2011.

Monahan, T., An Empathic Approach to Physical Education Teacher Education, Master's Theses, University of Rhode Island, A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in Education, USA, (2010).

Murat, M., Özgan, H., Arslantaş, H.İ., Öğretmen Adaylarının Öğretim Elemanlarının Empatik Tutumlarına İlişkin Algıları ile Ders Başarıları Arasındaki İlişki, Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, 33 (168), (2005).

Oğuz, A., Okul Deneyimi I Dersinin Öğretmen Adayları Üzerindeki Etkisi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 11, 141-163 (2004).

Onay, İ., Egüz, Ş., Ünal, A., Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilimlerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (40), 564-571 (2015).

Ören, F.Ş., Sevinç, Ö.S., Erdoğan, E., Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi Derslerine Yönelik Tutumlarının ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 15 (58), 217-246 (2009).

Özbay, Y., Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Öğreti yayıncılık, Ankara, 5. Baskı, 2004.

Özbek, M.F., Toplumsal Yaşamda Empati, Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, (1), (2004).

Özdamar, K., Paket Programlar ve İstatistiksel Veri Analizi 2, Kaan kitabevi, Eskişehir, 2004.

Özkan, B., Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Empati Düzeylerinin İncelenmesi, International of Academic Social Science Studies, 30, 509-514 (2014).

Pala, A., Öğretmen Adaylarının Empati Kurma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23, 13-23 (2008).

Pekdoğan, S., Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Becerileri ve Kararsızlık Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (19), 148-158 (2015).

Piji Küçük, D., Müzik Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 April, Antalya, 935-942 (2011).

Rehber, E., İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova

Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, Türkiye (2007).

Robert, W., Strayer, J. Children's Anger, Emotional Expressiveness, and Empathy: Relations With Parents' Empathy, Emotional Expressiveness and Parenting Practices, *Social Development*, 13 (2), 229–254 (2004).

Rogers, C. R., Empatik Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir, (Çeviri: F. Akkoyun), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16, 103-124 (1983).

Saygılı, G., Kırıktaş, H., Gülsoy, T. H., Bazı Değişkenlere Göre Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 73-82 (2015).

Solak, N., Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Çorum İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye (2011).

Sortullu, C., Empati Eğitim Programının 12 Yaş Grubu Erkek Basketbolcularda Empati Becerileri ve Takım Birlikteliği Üzerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye (2011).

Şahin, C., Yeşil, R., Sınıf Öğretmenliği Aday Öğretmenlerinin Sosyal Beceri ve Empatik Eğilim Düzeyleri (AEÜ Eğitim Fakültesi Örneği), *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (3), 1197-1212 (2010).

Şahin, H., Ünüvar, P., Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Empatik Becerileri ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi, *E-Journal of New World Sciences Academy, Education Sciences*, 6 (1), 1216-1226 (2011).

Şahin, M., Akbaba, S., İlköğretim Okullarında Zorbacı Davranışların Azaltılmasına Yönelik Empati Eğitim Programının Etkisinin Araştırılması, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (1), 331-342 (2010).

Şakar, M., Voleybolcuların Empati Beceri Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Karaman, Türkiye (2012).

Şen, S.N., Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimleri, Empati Kurma Becerileri ve Mesleki Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Çanakkale, Türkiye (2016).

Tarhan, N., Toplum Psikolojisi: Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye, *Timaş Yayınları*, 1.baskı, İstanbul, 161-169, 2010.

Tarhan, N., Toplum Psikolojisi: Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye, Timaş Yayınları, 5.baskı, İstanbul, 163-164, 2012.

Tekin, M., Güllü, M., Analysis of Empathic Artifice Level Of Teacher Candidates Who Study in the School Of Pyhsical Education and Sport, Procedia Social and Behavirol Sciences 2, 1987-1992 (2010).

Tepeköylü, Ö., Soytürk, M., Çamlıyar, H., Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinin İletişim Becerisi Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7 (3), 115-124 (2009).

Warner, R.E., Can Teachers Learn Empathy?, Education Canada, 17 (5), 39-41, 1984.

Wispe, L., The Distinction Between Sympathy and Empathy, To Call Forth A Concept, A world is Needed, Journal of Personality and Social psychology,1986.

Yaşar, M., Erol, A., Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim Düzeyleri ile Düşünme Stilleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, International Journal of Assessment Tools in Education, 2 (2), 38-65 (2015).

Yavaş, B., İlköğretim 5. Sınıf Öğretmenlerinin Empati Becerileri ile İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarıları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye (2007).

Yılmaz, İ., Akyel, Y., Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 9 (3), 27-33 (2008).

Yılmaz, S., Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri ile Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul İli Bayrampaşa İlçesi Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye (2013).

Yılmaz Yüksel, A., Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye (2003).

Yiğitbaş, Ç., Deveci, S.E., Açık, E., Ozan, A.T., Oğuzöncül, A.F., Sağlık Eğitimi Alan Bir Grup Öğrencinin Empatik Eğilim ve Becerisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4 (1), 7-13 (2013).

Yiğiter, K., Kocaeli İlinde Görevli İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Çalışan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Empati Becerilerinin İncelenmesi (Kocaeli İl Merkezi Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal

Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sakarya, Türkiye (2008).

Yiğiter, K., Kolayış, H., Yenigün, Ö., Taşkiran, Y., Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Okuyan Öğrencilerin Empatik Becerilerinin Belirlenmesi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 8 (2), (2011).

Yurttaş, A., Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Empatik Becerileri ile Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırması, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Erzurum, Türkiye (2001).

Yuvacı, H., Sınıf ve Beden Eğitimi Öğretmenliği Mezunu Öğretmenlerin Beden Eğitimi Mesleğine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Beden Eğitimi Öğretmenliği Bilim Dalı, Bolu, Türkiye (2015).

Yüksel, A., Empati Eğitim Programının İlköğretim Öğrencilerinin Empatik Becerilerine Etkisi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (2) 341-354 (2004).

Yüksel, İ., Adıgüzel, A., Atanan ve Atanamayan Öğrenenlerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Bazı Değişkenler Yönünden İncelenmesi, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1 (4), 287-293 (2012).

EKLER

EK 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Öğretmen Adayı,

Bu çalışma, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının empatik eğilim ve becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmaktadır. Veri toplama aracı, üç bölüm ve bu bölümlere ait toplam 75 sorudan oluşmaktadır. Veri toplama aracını yanıtlamanızın yaklaşık 15 dakikalık bir süre alacağı tahmin edilmektedir. Bilgiler gizli kalacaktır ve araştırmanın amacına uygun istatistikî değerlendirme dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Cevabınızı, cevap şıklarının başındaki kutucuğa bir tik (X) atarak belirtiniz. Katkılarınız ve zaman ayırdığınız için şimdiden teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Dr. Dilek YALIZ SOLMAZ

Arş. Gör. Özkan BEYAZ

1. **Cinsiyetiniz:** Kadın () Erkek ()
2. **Yaşınız:** 18 ve altı () 19- 21 yaş arası () 22- 24 yaş arası () 25 yaş ve üzeri ()
3. **Sınıfınız:** 1.sınıf () 2. Sınıf () 3. Sınıf () 4. Sınıf ()
4. **Aktif olarak spor yapıyor musunuz?** Evet () Hayır ()
5. **Spor düzeyiniz (4. Soruya cevabınız EVET ise):** Profesyonel () Amatör () Rekreatif ()
6. **Annenizin öğrenim durumu:**
Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()
7. **Babanızın öğrenim durumu:**
Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()
8. **Annenizin mesleği:**
Ev hanımı () Memur () Emekli () Serbest meslek () İşçi ()
8. **Babanızın mesleği:**
İşsiz () Memur () Emekli () Serbest meslek () İşçi ()
9. **Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünü isteyerek mi seçtiniz?:**
Evet () Hayır ()
10. **Öğretmenlik mesleğinde empatinin önemli olduğunu düşünüyor musunuz?:**
Evet () Hayır ()

EK 2

EMPATİK EĞİLİM ÖLÇEĞİ FORMU

Aşağıda 20 cümle bulunmaktadır. Bir cümledeki ifadeyi kendinize tamamen uygun bulacağınızı düşünürseniz 5'e, oldukça uygun bulacağınızı düşünürseniz 4'e, oldukça aykırı bulacağınızı düşünürseniz 2'ye, tamamen aykırı bulacağınızı düşünürseniz 1'e çarpı koyunuz. Eğer bir cümleye ilişkin olarak kararsızlık belirtecekseniz 3'e çarpı koyunuz.

		Tamamen uygun	Oldukça uygun	Kararsızım	Oldukça aykırı	Tamamen aykırı
1.	Çok sayıda dostum var.	5	4	3	2	1
2.	Film seyrederken bazen gözlerim yaşarır.	5	4	3	2	1
3.	Sıklıkla kendimi yalnız hissedirim.	5	4	3	2	1
4.	Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlanmış Olarak ayrılırlar.	5	4	3	2	1
5.	Başkalarının problemleri beni kendi problemlerim kadar ilgilendirir.	5	4	3	2	1
6.	Duyularımı başkalarına iletmekte güçlük çekerim.	5	4	3	2	1
7.	İnsanların film seyrederken ağlamaları tuhafıma gider.	5	4	3	2	1
8.	Birisiyle tartışırken bazen dikkatim onun söylediklerinden çok vereceğim cevap üzerinde yoğunlaşır.	5	4	3	2	1
9.	Çevrede çok sevilen bir insanım.	5	4	3	2	1
10.	Televizyondaki filmler mutlu sona ulaşınca rahatlarım.	5	4	3	2	1
11.	Düşüncelerimi başkalarına iletmekte güçlük çektiğim olur.	5	4	3	2	1
12.	İnsanların çoğu bencildir.	5	4	3	2	1
13.	Sinirli bir insanım.	5	4	3	2	1
14.	Genellikle insanlara güvenirim.	5	4	3	2	1
15.	İnsanlar beni tam olarak anlamıyorlar.	5	4	3	2	1
16.	Girişken bir insanım.	5	4	3	2	1
17.	Bir yakınıma derdimi anlatmak beni rahatlatır.	5	4	3	2	1
18.	Genellikle hayatımdan memnunum.	5	4	3	2	1
19.	Yakınlarım bana sık sık dertlerini anlatırlar.	5	4	3	2	1
20.	Genellikle keyfim yerindedir.	5	4	3	2	1

EK 3

EMPATİK BECERİ ÖLÇEĞİ-B FORMU

Günlük yaşamımızda sıklıkla bir yakınımızın, bir arkadaşımızın yaşadığı sorunları onunla paylaşmak, onu dinlemek ve yardımcı olmak durumunda kalırız. Aşağıda birbirinden farklı 6 olay anlatılmaktadır. Bu olayları yaşayan kişilere sizin verebileceğiniz cevaplar 12 madde halinde sıralanmıştır. Bu 12 cümleden sizin karşınızdaki kişiye söylemek için kullanabileceğiniz **4 CÜMLEYİ SEÇEREK İŞARETLEYİNİZ.** Seçtiğiniz cümleler için önem sırası söz konusu değildir. İşaretlemeyi cümlenin yanındaki rakamı daire içine alarak yapabilirsiniz.

1. KİŞİ (Ev Hanımı)

Yemek, çamaşır, temizlik, dikiş, alış veriş, çocuklar... Bütün gün tek başına koşturuyorum; yine de yetişemiyorum. Kendime ayıracak 5 dakikam yok. Kendimi mutfakla banyo arasında hapsolmuş hissediyorum:

1. Ev işlerine yardım edecek bir yardımcı kadın tutmayı düşündün mü?
2. Bütün bu işler günde kaç saatini alıyor?
3. Eşin hiç yardım etmiyor mu?
4. Anladığım kadarıyla ev işleri sana çok ağır geliyor.
5. Ev işlerini yapan, dünyada bir tek sen değilsin; bu durumu böyle mesele yapmak doğru değil.
6. Haklısın; bu kadar iş insanı gerçekten bunalır.
7. Bence senin problemin, işleri becerememen değil işlerin çok olması.
8. Senin yerinde olsam ben de çok bunalırdım.
9. Sanırım bunca iş karşısında kendini çaresiz ve yalnız hissediyorsun.
10. Sana katılıyorum ev işleri gerçekten kolaydır.
11. Annem de (veya bir başka yakınınız), senin gibi sürekli ev işi yapmaktan yoruluyor.
12. Sanırım bu kadar çok işi tek başına yapmak zorunda kalmak seni öfkeliendiriyor.

2. KİŞİ (Bir Arkadaşımız)

Bir miras meselesi yüzünden babamla amcam kavga ettiler. Aslında ben ikisini de severim. Aralarını bulmaya çalıştım; daha kötü oldu. Babam dün “*bir daha o adamla konuşmayacaksın*” dedi. Gerçi miras konusunda babam haklı gibi geliyor ama amcamdan da vazgeçemem ki. Bunca yıl bize ikinci baba oldu. Üç kuruş için bu çektiğimize değer mi?

1. Her ailede böyle problemler olabilir; kardeş kardeşin ne öldüğünü istermiş, ne güldüğünü...
2. Bence üzülmen gereksiz; sonunda nasıl olsa barışırlar.
3. Anladığım kadarıyla bu kavga seni çok üzmüş.
4. Senin yerinde olsaydım ben de çok üzülürdüm.
5. Kendini iki sevdiğin kişinin arasında kalmış hissediyorsun, bu da seni çaresizliğe itiyor.
6. İki kardeşin problemi anlaşarak çözmelerine sevindim.
7. Bence güvenilir bir hukukçu bulup onun hakemliğine başvurmalısın.
8. İki sevdiğin kişi arasında seçim yapmak zorunda kalman seni öfkeliendiriyor.
9. Parayla mutluluk olmaz, dostluk herşeyden önemlidir.
10. Eğer babanın tarafını tutarsan amcana karşı haksızlık ettiğini düşüneceksin.
11. Baban “amcanla konuşma” sözünü geçici bir öfke anında söylemiş olabilir.
12. Bu kavganın sebebi para değil, babanla amcanın ailede üstünlük kurma istekleri olabilir.

3. KİŞİ (Bir Dostunuz)

Son günlerde canım sıkılıyor. Belli bir sebep yok ama içimin daraldığını hissediyorum. Canım bir şey yapmak istemiyor, amaçsız dolanıyorum. Üstelik bu sıkıntımı kimse ile paylaşamıyorum.

1. Sıkıntının nedenlerini araştırdın mı?
2. Senin böyle sıkılıyor olmana üzüldüm.
3. Bence kendini meşgul edecek bir hobi bulmalısın.
4. İçinde tanımlayamadığın bir heyecan hissediyorsun ve kötü bir şeyler olacakmış gibi geliyor.
5. Bazen bende senin gibi sebepsiz sıkıntı hissedirim.
6. Sanırım, şu sıralar kendini yalnız hissediyorsun.
7. Herhalde bilinçaltındaki bir takım duygular böyle hissetmene yol açıyor.
8. Sebebini bilmediğin yoğun bir sıkıntı içindesin.
9. Geceleri sıkıntılı rüyalar gördüğün de oluyor mu?
10. Kendini böylesine bırakman doğru değil.
11. Dünyada öyle büyük dertleri olan insanlar var ki, onlar senin bu sebepsiz sıkıntını dertten saymazlar.
12. Son günlerde istediğini elde etmen beni sevindirdi.

4. KİŞİ (Bir Genç)

Başımın yan tarafında bir tutam saç var, ne yapsam yatıramıyorum. İslatıyorum olmuyor. Bağlıyorum olmuyor. Ne zaman aynaya baksam neşem kaçıyor.

1. Bu önemli bir problem değil, kafanı takma...
2. Kafanın dışı değil, içi önemlidir; sen kişiliğini geliştirmeye çalış.
3. Saçının yatmaması seni üzüyor.
4. Saçının dökülmesi beni üzdü.
5. Berber halledemiyor mu?
6. Başkalarının yanında her zaman derli-toplu görünmek istiyorsun.
7. Her zaman kusursuz bir insan olmak istiyorsun.
8. Saçınla bu kadar uğraşmak zorunda kalman seni sinirlendiriyor.
9. Bence bu önemli bir sorun değil, ama bu isin seni rahatsız etmesine üzüldüm.
10. Bunu, sakın arkadaşlarına söyleme; çünkü seninle dalga geçebilirler, sen de üzülürsün.
11. Küçük bir şey için bile olsa, başkaları tarafından eleştirilmek seni üzüyor.
12. Bence seni asıl kızdıran, saçının yatmaması değil, bu işe çok zaman harcıyor olman.

5. KİŞİ (Bir Kız Arkadaşınız)

Annem geçen hafta doğum günümde, bana nefis bir atkı hediye etti. Verirken de “*sana özel bir şey bulabilmek için şehrin altını üstüne getirdim*” dedi. Dün ne öğrensem beğenirsin? Başka şehirde oturan bir ablam var. Annem bana aldığı aynısını üç ay önce ona da almış. Bunu öğrendiğinde perişan oldum. Su anda kendimi son derece kötü hissediyorum.

1. Annene niçin böyle davrandığımı sordun mu?
2. Annem, hem sana hem de ablana özel bir hediye alabilir; çünkü ikinizi de seviyordur. Bence olaya bu açıdan bakmalısın.
3. Bence bu konuda bencillik ediyorsun.

4. Bu olay seni çok üzmüş.
5. Bu olay karşısında, sanırım kendini aldatılmış hissediyorsun.
6. Galiba ablanı biraz kıskanıyorsun.
7. İki atkının tamamen benzer olduğundan emin misin?
8. Annenin, sana, senin sandığın kadar değer verip vermediğini merak ediyorsun.
9. Senin yerinde olsam ben de üzülürdüm.
10. Annenin gözünde özel bir yerinin olmasına sevinmiştin; şimdi bu sevincin yerini üzüntü aldı.
11. Annen ablanı her zaman böyle eleştirir mi?
12. Annene oldukça öfkelisin.

6. KİŞİ (Bir Öğrenci)

Son zamanlarda hiç ders çalışmıyorum. Sürekli kahvedeyim. Kâğıt oynamak zevk veriyor, ama kahveden çıkarken her seferinde derin bir pişmanlık duyuyorum. Böyle giderse okulu bitiremeyeceğim. Bitiremezsem halim ne olur. Ne iş yaparım. Sonra anne-babama, konu komşuya ne derim?

1. Bu durumu ailen öğrenirse, herhalde çok üzülürler.
2. Sınıfınızda senin durumunda olan başka arkadaşların da var mı?
3. Hayatta başarılı olmanın tek yolu okulu bitirmek değildir. Okul bitirmemiş nice başarılı insanlar var.
4. İçinde bulunduğun durum seni çok sıkıyor, kaygılanmana yol açıyor.
5. Çalışmak istediğin halde çalışmıyorsun; kendi kendine söz geçiremiyor olman seni huzursuz ediyor.
6. Bence rahatlamak için bir psikologa başvurmalısın.
7. Konu komşunun ne düşüneceklerini kafana takma, kendini derslere ver.
8. Bu problemin beni üzdü.
9. Hem gelecekte iyi bir yaşantı elde edememekten hem de anne-babanı incitmekten korkuyorsun.
10. Hiçbir derse mi çalışmıyorsun, yoksa bazı derslere mi?
11. Bence kendine fazla yükleniyorsun; telaşın ve sıkıntın bu yüzden...
12. Çok çalıştığın halde dersleri başaramaman üzücü.